

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний економічний університет
Факультет обліку і аудиту
Кафедра обліку і оподаткування підприємницької діяльності

Жук Назар Павлович

ОБЛІК І АНАЛІЗ КАПІТАЛЬНІ ІНВЕСТИЦІЇ

Спеціальність 6.030509 – Облік і аудит

Випускна кваліфікаційна робота

Виконав:
студент гр. ОПД – 41/1
Жук Н. П.

(підпис)

Науковий керівник
Мельничук І.В.

(підпис)

Дипломну роботу допущено до
захисту

«__» _____ 2019 р.

В.о. зав.кафедри

доц, к.е.н. Починок Н. В.

Прізвище, ініціали (підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИКО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ	6
1.1. Економічна суть інвестицій та їх класифікація	6
1.2. Методика та організація обліку капітального будівництва.....	18
1.3. Облік капітальних витрат на придбання (створення) та поліпшення необоротних активів	26
Висновки до розділу 1.....	38
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА АНАЛІЗУ КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ.....	40
3.1. Мета, завдання та джерела аналізу капітальних інвестицій підприємства.....	40
3.2. Методика аналізу капітальних інвестицій.....	47
Висновки до розділу 2.....	57
ВИСНОВКИ.....	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	61
ДОДАТКИ.....	69

ВСТУП

Актуальність теми. Для розвитку національної економіки та кожного підприємства, зокрема, важливо розвивати інвестиційну діяльність. Інвестиційний шлях розвитку передбачає використання нових технологій для створення на їх основі принципово нової продукції, розширення і модернізацію наявних виробничих потужностей для забезпечення довготривалого економічного ефекту з отриманням максимальних прибутків. Сьогодні капітальні інвестиції є єдиним виходом, який кардинально може вплинути на підвищення продуктивності праці та забезпечити розвиток будь-якому підприємству в жорсткій глобальній конкуренції. Підвищення конкурентоздатності продукції вітчизняних підприємств неможливо без значних капітальних інвестицій. Відтак, разом з потребою підвищення ефективності інвестиційної діяльності, все більшої актуальності набувають дослідження науково-практичних питань в сфері інвестиційної діяльності та систематизація методичних рекомендацій щодо побудови обліково-аналітичної системи капітальних інвестицій для прийняття ефективних управлінських рішень.

Дослідженню теорії і практики відображення капітальних інвестицій в обліково-аналітичній системі присвячені праці І. О. Бланка, О. С. Бородкіна, В. М. Жука, З. В. Задорожного, Я. Д. Крупки, Л. В. Нападовської, Т. П. Остапчука, І. М. Павлюка, Л. К. Сука тощо. Проте системному дослідженню обліку капітальних інвестицій належної уваги не достатньо приділено.

Мета дослідження. Метою дипломної роботи є тлумачення поняття капітальних інвестицій як об'єкта обліку, визначення їх структури і джерел покриття інвестиційних витрат, а також розкриття методики в процесі відображення даного об'єкта обліково-аналітичній системі підприємства.

Постановка завдання. Для досягнення поставленої мети сформульовано такі завдання дослідження:

— визначити економічну суть капітальних інвестицій як об'єкта обліку;

- узагальнити структуру і охарактеризувати види капітальних інвестицій;
- розглянути методику оцінки капітальних інвестицій в Україні та в міжнародній практиці;
- вивчити порядок відображення капітальних інвестицій в обліково-аналітичній системі підприємства;
- дослідити методику аналізу капітальних інвестицій та їх ефективності в процесі здійснення інвестиційної діяльності.

Предметом дослідження є науково-методичні та практичні аспекти капітальних інвестицій та їх відображення в обліково-аналітичній системі підприємства.

Об'єктом дослідження є господарські операції щодо капітальних інвестицій, що підлягають відображенню в бухгалтерському обліку і фінансовій звітності підприємств, і зокрема ТОВ «Сахара», та є об'єктом дослідження для аналізу.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є діалектичний підхід в процесі вивчення сучасної методики обліку та аналізу капітальних інвестицій. До основних загальнонаукових методів дослідження слід віднести логічний та структурно-функціональний методи. В процесі дослідження застосовувались методи наукової абстракції, індукції та дедукції, аналізу й синтезу, групування і порівняння, вибіркового обстеження тощо. Для обробки даних було використано такі методичні прийоми, як документальна перевірка, узагальнення, огляд, аналітичні групування, індексний метод, метод рядів динаміки, коефіцієнтний аналіз.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у постановці, уточненні, теоретичному обґрунтуванні та практичному вирішенні комплексу проблем, пов'язаних з відображенням в обліково-аналітичній системі підприємства капітальних інвестицій. За результатами дослідження:

- визначено поняття «інвестиції», «капітальні інвестиції», що забезпечує правильне відображення їх в обліково-аналітичній системі підприємства;

- досліджено структуру капітальних інвестицій та узагальнено їх види;
- узагальнено та вдосконалено методику обліку капітальних інвестицій з метою управління та контролю за їх ефективністю;
- розкрито методику аналізу капітальних інвестицій, що дає змогу робити оцінку ефективності капітальних інвестицій підприємства.

Практична значущість отриманих результатів полягає в розробці конкретних науково-методичних рекомендацій з удосконалення порядку відображення в обліково-аналітичній системі та в звітності капітальних інвестицій, зокрема, шляхом перегрупування субрахунків та введення додаткових аналітичних рахунків та рахунків третього й четвертого порядку до синтетичного рахунку 15 «Капітальні інвестиції», вдосконалення методики обліку джерел покриття інвестиційних витрат в результаті здійснення капітальних інвестицій, а також узагальнено методику аналізу капітальних інвестицій та їх ефективності, що можуть бути використанні в діяльності ТОВ «Сахара» та іншими підприємствами України.

Інформація про апробацію результатів роботи та публікації. Результати дослідження опубліковано в Збірнику тез кафедри обліку і оподаткування підприємницької діяльності (травень, 2019 р.).

Обсяг та структура роботи. Дипломна робота складається з вступу, трьох розділів, переліку використаних джерел, додатків.

Повний обсяг роботи становить 69 сторінок комп'ютерного тексту, у тому числі 3 таблиць, 10 рисунків, список літератури з 105 найменувань, 2 додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИКО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

1.1. Економічна суть інвестицій та їх класифікація

Дослідження економічної наукової літератури показало, що інвестиції розглядаються як багато змістовне поняття. У більшості джерел інвестиції трактують як набір ресурсів та цінностей у матеріальній та нематеріальній формі, які вкладаються в підприємницьку діяльність з метою одержання економічної вигоди у майбутньому.

Термін «інвестиції» походить від латинського слова «invest», що означає «вкласти». Тобто інвестиція – це спосіб вкладення капіталу, який повинен забезпечити збереження або зростання вартості капіталу та (або) принести позитивну величину доходу. У світовій практиці інвестиціями вважаються фінансові вкладення з метою одержання доходів у майбутньому у формі дивідендів, відсотків. В Україні, крім того, виділяють ще й капітальні інвестиції з метою розширення власної матеріальної бази підприємства.

Адам Сміт, продовжуючи науку про інвестування (капіталізацію), в 1776 р. у науковій праці «Дослідження про природу і причини багатства народів» детально виклав концепцію інвестиційного банку. Так класики економічної науки А. Сміт та Д. Рикардо змінили уявлення про роль держави у суспільній господарській системі, показали, що капіталізація, тобто нагромадження, відбувається за рахунок надлишку доходів, які не були спожиті [38].

На основі класичних поглядів щодо відтворювального розвитку суспільства за рахунок заощадження та накопичення капіталу французький економіст Ж. Б. Сей запропонував теорію трьох факторів виробництва: людина, капітал та земля. Основна думка Ж. Б. Сея щодо теорії ринку базується на тому, що зайве виробництво створює передумови до

виникнення криз. Саме в таких умовах зменшення попиту і перевиробництво повинні збільшити пропозицію на інвестиції, що в свою чергу повинно урівноважити економіку [31, с. 235].

Продовжуючи вчення французьких соціалістів Сея та Рікардо, англійський економіст Дж. С. Міль визнав перехідний характер необмеженої конкуренції і приватної власності. Закони політичної економії Дж. С. Міль обґрунтував трьома теоремами: 1) промисловість обмежена наявними капіталами і зайнятість прямо пов'язана з обсягами інвестицій; 2) капітали є результатом заощаджень; 3) хоч капітал і є результатом заощаджень, його можна споживати. Тобто, заощадження та інвестиції створюють ефективний попит, так само як і витрати на споживання [53, с. 167].

Переосмислення класичних думок здійснив К. Маркс, визначаючи альтернативну інвестиційну теорію, яка базується на державному регулюванні інвестиційних процесів. Зокрема, дослідуючи природу криз у капіталістичному суспільстві, він довів невипадковість та закономірну періодичність криз у буржуазному суспільстві. Капіталіст (власник фабрики, корпорація) намагається збільшувати свої прибутки, а для цього збільшує норми виробітку та систематично зменшує витрати на оплату найманої праці, тобто заробітну плату працівників. Однак, оскільки, працівники є членами суспільства, яке споживає вироблену продукцію, відповідно зменшується попит та виникає криза перевиробництва, коли вироблену продукцію немає кому купувати [62, с. 38].

Неокласичну теорію інвестицій розвинув А. Пігу, який заклав основи теорії життєвого циклу інвестицій (інвестиційного лагу). Він розглядав соціальний добробут (рівень національного доходу) як суму добробуту окремих індивідів (індивідуальних доходів) і зростання обсягів доходів від інвестиційної активності в суспільстві. На думку А. Пігу, держава може регулювати інтенсивність інвестиційних процесів [16, с. 38].

Інституціональний підхід до аналізу інвестиційних процесів започаткував у своїй теорії ефективної конкуренції Й. Шумпетер.

Особливість його підходу полягала в тому, що, аналізуючи причини динамічних змін, він концентрував увагу на інституціональних складових суспільного розвитку, а саме на інноваційній діяльності як на функції виробництва [104, с. 417].

Вагомого значення проблемі державного регулювання інвестиційних процесів і формування інвестиційного середовища за умов кризового розвитку надавав Дж. М. Кейнс. Він запропонував регулювати інвестиційні процеси за допомогою бюджетної та грошово-кредитної політик. Необхідність державного регулювання економіки пов'язано з створенням необхідних умов для забезпечення економічного зростання за рахунок використання залучення інвестицій як механізму розвитку національного господарства. Тобто, модель акселерації інвестиційних процесів припускає, що інвестиції зростають тоді, коли прискорюються темпи економічного зростання, тобто вони є похідними від економічного зростання, а не економічне зростання залежить від них. При цьому процес інвестування, за Дж. Кейнсом, залежить не від реальних потреб виробництва, а від наявності засобів для забезпечення цих потреб, оскільки зі зростанням доходу зростає споживання, але нижчими темпами, ніж збільшуються доходи [40].

Особливе місце серед сучасних теоретичних концепцій обґрунтування ролі держави в активізації інвестиційних процесів займають теорії інституталізму (від лат. «*institutio*» – звичай, настанова), які не зосереджують увагу на дослідженні виключно економічних проблем, а розглядають їх у взаємозв'язку з соціальними, політичними, етичними, правовими та ін. На думку Л. Л. Гриценко, одна з основних проблем, яку ставить інституційна теорія у зв'язку з поясненням ролі держави, полягає в специфікації і захисті прав власності. При цьому вихідною ідеєю є можливість підвищення ефективності в розміщенні інвестиційних ресурсів шляхом передачі монопольного права на силове спрямування інвестиційної активності одному із суб'єктів економічної діяльності, що володіє порівняльною перевагою в його здійсненні [16, с. 50].

Отже, ретроспективний аналіз інвестиційних теорій показує історію становлення економічного змісту поняття «інвестиції», яке базується на таких протилежних принципових позиціях (рис.1.1):

- 1) інвестиція – це вкладення, що призводить до економічного зростання (збільшення ВВП);
- 2) інвестиція – це нова функція, яка виникає з виробничої функції в результаті акумулювання частини прибутку для фінансування нових інвестиційних проектів та програм (перерозподіл та відтворення).

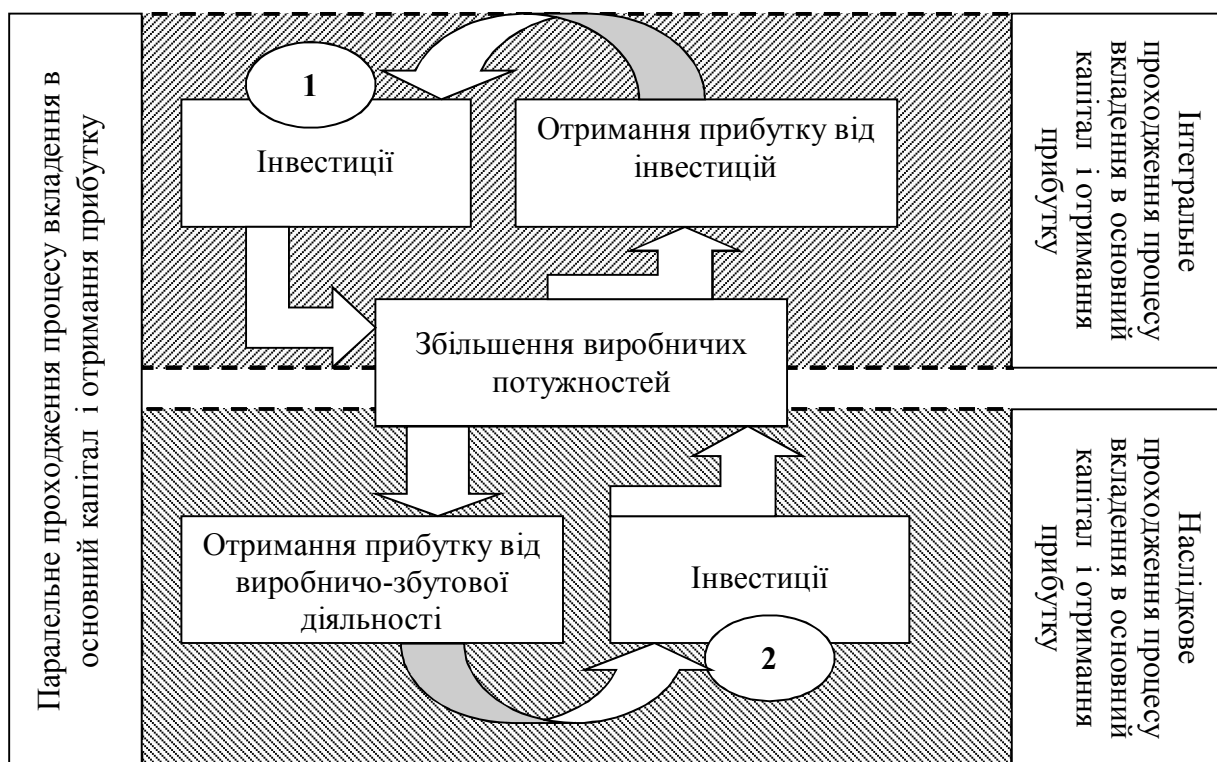

Рисунок 1.1. Економічна суть інвестицій

Отже, з метою отримання додаткового прибутку тимчасово вільні кошти підприємство може інвестувати у різні види підприємницької діяльності, в тому числі інвестиційну.

В Україні поняття інвестицій використовується порівняно недавно. За радянських часів цей термін практично не застосовувався. В окремих випадках під такими поняттями розуміли сукупність затрат на реалізацію довгострокових вкладень капіталу у засоби виробництва (основні засоби), тобто інвестиції практично ототожнювалися з поняттям «капітальні вкладення».

Вперше поняття «інвестиції» з'явилося в нормативних актах на початку 1990-х рр. Однак його трактування у цих документах відрізняється за сутністю і було дещо однобоким. Так, згідно з Законом України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 р., інвестиції – це всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої утворюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект. Таке визначення не враховує грошової форми вкладень, що на даний час є основною, не встановлює мету інвестування, дещо звужує види ефекту від інвестування [80].

У Податковому кодексі України визначено, що інвестиції – це господарські операції, які передбачають придбання основних засобів, нематеріальних активів, корпоративних прав та/або цінних паперів в обмін на кошти або майно. Дане визначення не враховує інвестиційних вкладень в оборотні засоби. Крім цього, обмін коштів на майно, чи майна на майно може означати лише зміну форми активів, а не нову інвестицію [71].

Водночас таке визначення є дещо спрощене, оскільки по-перше, інвестиції – це не обмін активів на кошти або майно, а навпаки вкладання коштів у фінансові, матеріальні та нематеріальні активи; по-друге, інвестиція – це не господарська операція, а капітал, кошти, які вкладаються в об'єкти підприємницької діяльності; і по-третє, у визначенні немає мети, заради чого здійснюється інвестування. Адже інвестиційна діяльність відрізняється від фінансової чи операційної лише тим, що інвестор не просто придбаває активи, а вибирає лише ті, які йому в майбутньому обов'язково принесуть доходи чи інші вигоди.

Міжнародні стандарти обліку так і трактують інвестиції, зокрема, МСБО 25 «Облік інвестицій» (перезформатований у 1994 р.) дає наступне визначення: інвестиція – це актив, утримуваний підприємством для приросту капіталу через розподіл доходу (наприклад, відсотків, роялті, дивідендів та ренти), для збільшення вартості капіталу або інших вигод для підприємства-інвестора, наприклад завдяки торгівельним відносинам [56].

Крупка Я. Д. дає наступне визначення: інвестиції – це вкладення грошових, матеріальних та інтелектуальних цінностей в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою одержання прибутку або досягнення інших вигод [62, с. 8]. На нашу думку, таке визначення характеризує інвестиції як об'єкт бухгалтерського обліку, відповідає чинному нормативно-правовому трактуванню, і не звужує їх економічний зміст.

Уточнення поняття «капітальні інвестиції» та формулювання чіткого і обґрунтованого визначення, створюють в кінцевому підсумку необхідну основу для проведення наступних спеціальних поглиблених досліджень, що забезпечують подальший розвиток теорії і методики бухгалтерського обліку.

Проаналізувавши нормативно-правове забезпечення бухгалтерського обліку капітальних інвестицій, можна зробити висновок, що на сьогодні в чинних П(С)БО відсутнє чітке визначення поняття «капітальні інвестиції».

Так, ні у НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [59], ні у П(С)БО 7 «Основні засоби» [72] визначення терміну «капітальні інвестиції» немає. Разом з тим, у п.4 П(С)БО 7 наведено визначення поняття «незавершені капітальні інвестиції в необоротні матеріальні активи», під якими розуміють капітальні інвестиції у будівництво, виготовлення, реконструкцію, модернізацію, придбання об'єктів необоротних матеріальних активів, уведення яких в експлуатацію на дату балансу не відбулося, а також авансові платежі для фінансування будівництва [72], а в п.14 П(С)БО 7 відзначено, що «витрати, пов'язані з поліпшенням об'єкта (модернізація, модифікація, добудова, дообладнання, реконструкція тощо), що призводять до збільшення майбутніх економічних вигод, первісно очікуваних від використання об'єкта збільшують первісну вартість об'єкта основних засобів» [72].

У Податковому кодексі України, зазначено, що інвестиції – це господарські операції, які передбачають придбання основних засобів, нематеріальних активів, корпоративних прав та/або цінних паперів в обмін на

кошти або майно, які поділяються на капітальні, фінансові та реінвестиції. Таким чином, Податковий кодекс України чітко визначає термін «капітальні інвестиції» як об'єкт обліку. При чому даний документ капітальні інвестиції трактує як господарські операції, що передбачають придбання будинків, споруд, інших об'єктів нерухомої власності, інших основних засобів і нематеріальних активів, що підлягають амортизації [71].

Разом з тим, як уже зазначалось, під капітальними інвестиціями слід розуміти вкладення, а не саму господарську операцію, так як це не описує економічний зміст інвестицій в основний капітал (майно), головною метою яких є отримання прибутку або інших економічних та/або соціальних вигод. Тому наведене і податковому законодавстві визначення не в повній мірі відповідає його економічному змісту, адже інвестор не просто купує чи створює необоротні активи для їх експлуатації та перенесення їх вартості на продукцію через нарахування амортизації, а вкладає кошти в основний капітал з метою збільшення виробничих потужностей, забезпечення конкурентоздатності продукції тощо, які в майбутньому повинні принести економічні вигоди.

Відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності та бухгалтерського обліку використовується таке поняття як «інвестиційна власність», яку визначено як інвестицію у землю або будівлі, що не приймають участі в операційній діяльності підприємства, а призначені для їх вкладення в інші об'єкти з метою одержання прибутку або інших вигод. Таким чином, спорудження і придбання основних засобів, інших необоротних матеріальних активів для власних виробничих та господарських потреб за міжнародними стандартами не вважається інвестицією.

В Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку зазначено, що капітальні інвестиції включають: капітальне будівництво, придбання (створення) матеріальних та нематеріальних необоротних активів, а також придбання (вирощування) довгострокових біологічних активів [29].

На наш погляд, таке групування капітальних інвестицій не відповідає їх

економічній сутті, адже капітальні інвестиції є більш ширшим поняттям, так як узагальнює в собі, крім вищезазначених пунктів, капітальні витрати на поліпшення необоротних активів (в т.ч. капітальний ремонт), витрати на поліпшення земель (меліоративні, іригаційні, сушувальні та інші роботи), а також витрати на роботи експлуатаційного і глибоко розвідувального характеру з пошуку земельних ресурсів.

Немає чіткого визначення капітальних інвестицій і в Інструкції щодо складання форм державних статистичних спостережень № 2-інвестиції «Звіт про капітальні інвестиції» та № 1-інвестиції «Звіт про інвестиції в основний капітал (капітальні вкладення)», тільки в Інструкції № 376 вказано, що у рядку 110 форми № 2-інвестиції «Звіт про капітальні інвестиції» відображаються капітальні інвестиції, до яких належать інвестиції в основний капітал (основні засоби), в інші необоротні матеріальні активи; витрати, пов'язані з поліпшенням об'єкта; інвестиції у необоротні нематеріальні активи, а також витрати на формування основного стада [30].

Отже, існуюче нормативно-правове трактування поняття «капітальні інвестиції» не надає чіткого розуміння їх сутності. Тому пропонуємо наступне визначення:

капітальні інвестиції – це внутрішні вкладення економічних ресурсів, що відображають усі види майнових, фінансових та інтелектуальних цінностей, в основний капітал підприємства з метою нарощення і отримання в довгостроковому періоді прибутку або інших економічних та/або соціальних вигод. До капітальних інвестицій відноситься капітальне будівництво, придбання (створення) необоротних активів, капітальні витрати на поліпшення, в тому числі земель.

Важливим етапом для організації обліку й аналізу на підприємстві такого об'єкта як інвестиції є їх науково обґрунтована класифікація. Критичний аналіз наявних підходів до визначення класифікаційних ознак показав, що вітчизняні та зарубіжні автори по-різному виділяють класифікаційні схеми інвестицій.

За змістом інвестиції поділяються на капітальні, що вкладаються підприємствами у власну матеріальну базу для придбання основних засобів, інших необоротних активів капітального характеру, та фінансові – вкладення у інші суб'єкти підприємницької діяльності через придбання часток у їх капіталі, акцій, облігацій, інших фінансових інструментів.

Капітальні інвестиції – це витрати на виконання будівельно-монтажних робіт, придбання будівель або їх частин, обладнання, інструменту, інвентарю, інші капітальні роботи і витрати на проектно-пошукові роботи, геологорозвідувальні і бурові роботи, а також витрати на відведення земельних ділянок і переселення у зв'язку з будівництвом, на підготовку кадрів для підприємств, що будуються та ін. [62, с. 12].

Фінансові інвестиції – це активи, які утримуються підприємством з метою збільшення прибутку (відсотків, дивідендів тощо), зростання вартості капіталу або інших вигод для інвестора. Під фінансовими інвестиціями розуміють вкладення коштів у різні фінансові активи, серед яких значну частку посідають вкладення у цінні папери. Фінансова інвестиція передбачає внесення коштів до зареєстрованого статутного капіталу інших суб'єктів, придбання корпоративних прав, цінних паперів, деривативів та інших фінансових інструментів. Фінансові інвестиції є зовнішніми вкладеннями в інші суб'єкти господарської діяльності з метою одержання прибутку у формі дивідендів, відсотків та ін. [62, с. 12].

За сучасних ринкових умов доцільним є поділ інвестицій відповідно до особистої участі інвестора у виборі об'єкта інвестування, тобто за класифікаційною ознакою «за характером участі в інвестуванні». Таким чином розрізняють прямі і портфельні (непрямі) інвестиції.

О. М. Петухова під непрямими інвестиціями зазначає «опосередковані» [69, с. 14]. Під прямими інвестиціями розуміється безпосереднє вкладення коштів інвестором в об'єкти інвестування. Непрямими інвестиціями є інвестування, опосередковане іншими особами (інвестиційними або фінансовими посередниками).

Згідно з ст. 14 Податкового кодексу України прямі інвестиції – це господарські операції, що передбачають внесення коштів або майна в обмін на корпоративні права, емітовані юридичною особою при їх розміщенні. До прямих інвестицій відносять такі інвестиції, що формують більше 10-25% капіталу підприємства та дають право на участь в управлінні підприємством [71].

За періодом інвестування Я. Д. Крупка, І. А. Бузова, І. А. Бланк розрізняють короткострокові та довгострокові інвестиції [62; 7; 4]. Інші автори, такі як Н. В. Лисенкова, О. М. Петухова, О. О. Удалих виділяють коротко-, середньо- та довгострокові інвестиції [46; 69; 96].

Згідно з методологією Національного банку України, короткостроковими інвестиції в Україні є вкладення терміном до 1 року, середньостроковими – до 3-х років, довгостроковими – більше 3-х років.

Однак, більш доцільно даний поділ інвестицій проводити відповідно до правил поділу активів на довгострокові (необоротні) та поточні (оборотні) відповідно до Національного П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Згідно з цим нормативним документом короткострокові (оборотні) інвестиції – це інвестиції, на період до одного року, або такі, що можуть бути вільно реалізовані [59]. До них належать інвестиції у короткострокові депозитні вклади, державні та корпоративні облігації із строком погашення до 1 року та інші фінансові інструменти. Довгострокові інвестиції – це інвестиції на період більше одного року, зокрема, це вкладення в основні засоби, інші необоротні активи, цінні папери строком погашення більше 1 року, або такі, що не можуть бути вільно реалізовані на ринку.

За ступенем ризику інвестиції Я. Д. Крупка виділяє 1) безризикові та 2) ризикові інвестиції. Рівень ризику або рівень невизначеності, що пов'язані з інвестиціями, автор пов'язує з такими факторами як час, об'єкт вкладення та багато інших [62, с. 16].

Запропонована А. А. Пересадою [67, с. 13] класифікаційна схема форм інвестицій, на наш погляд, не є досконалою, оскільки реальні (капітальні) інвестиції в матеріальні активи також мають мати інноваційний характер, оскільки повинні в майбутньому забезпечити дохід (прибуток) за рахунок збільшення продуктивності, якості, конкурентоспроможності продукції чи раціоналізувати технологію виробництва.

Найбільш розширену схему реальних (капітальних) інвестицій визначив І. А. Бланк (рис. 1.2) [4, с. 34].

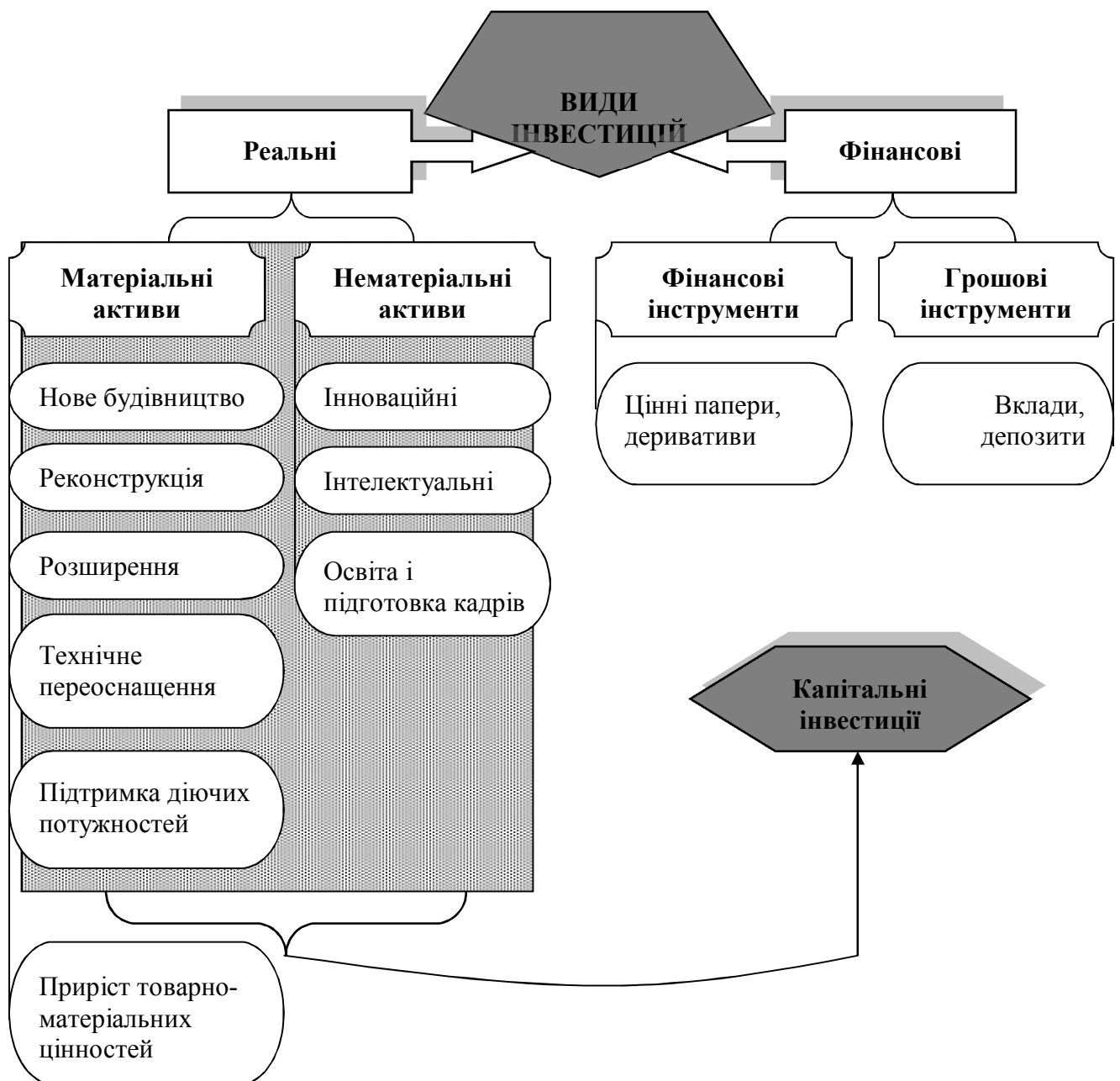

Рисунок 1.2 – Види інвестицій за І. А. Бланком [4, с. 34]

Таким чином, узагальнивши існуючі види інвестицій, з метою обліку, аналізу і планування інвестиції запропоновано їх класифікувати за наступними ознаками (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

№ з/п	Класифікаційна ознака	Види інвестицій
1	2	3
1.	За змістом	- капітальні; - фінансові
2.	За формами (об'єктами вкладення)	- фінансові; - реальні
3.	За характером участі інвестора	- прямі; - непрямі (портфельні)
4.	Залежно від термінів вкладення	- короткострокові (до 1 року); - довгострокові (більше 1 року)
5.	За формами власності	- державні; - приватні; - іноземні; - спільні (змішані)
6.	За рівнем ризику	- низькоризикові; - ризикові; - високоризикові
7.	За територіальною ознакою	- внутрішні; - зовнішні; - іноземні
8.	За характером направленості дії інвестора	- початкові; - інвестиції на розширення (екстенсивні); - реінвестиції; - дезінвестиції (процес вилучення раніше інвестованого капіталу)
9.	За рівнем доходності	- високодохідні; - середньодохідні; - низькодохідні
10.	За податковим законодавством (власна розробка)	- капітальні; - фінансові; - прямі; - портфельні; - реінвестиції
11.	За функціональною діяльністю (власна розробка)	- інвестиції, пов'язані із виробництвом, збутом, розвідкою, видобутком та ін.

Така класифікація інвестицій відображає найбільш суттєві їх ознаки, за якими має формуватися інформація в обліку і звітності. При необхідності вона може бути поглиблена залежно від підприємницької або дослідницької мети, інформаційних потреб конкретних користувачів облікових та звітних даних.

1.2. Методика та організація обліку капітального будівництва

Капітальне будівництво характеризується певними організаційно-технологічними особливостями, які суттєво впливають на організацію та методику як фінансового, так і управлінського обліку.

Капітальне будівництво відповідно до П(С)БО 7 «Основні засоби» являє собою сукупність витрат на будівництво, що формують первісну вартість об'єктів основних засобів.

Відзначимо, що міжнародні стандарти бухгалтерського обліку і звітності не містять окремих положень щодо незавершених капітальних інвестицій. Згідно з вимогами міжнародних стандартів незавершене будівництво (капітальне будівництво) прирівнюється до відповідних статей довгострокових активів балансу: основних засобів, нематеріальних активів або біологічних активів.

Згідно з п. 8 П(С)БО 7 первісною вартістю об'єкта основних засобів є:

- суми, що сплачують постачальникам активів та підрядникам за виконання будівельно-монтажних робіт (без непрямих податків);
- реєстраційні збори, державне мито та аналогічні платежі, що здійснюються в зв'язку з придбанням (отриманням) прав на об'єкт основних засобів;
- суми ввізного мита;
- суми непрямих податків у зв'язку з придбанням (створенням) основних засобів (якщо вони не відшкодовуються підприємству/установі);
- витрати зі страхування ризиків доставки основних засобів;
- витрати на транспортування, установку, монтаж, налагодження основних засобів;
- інші витрати, безпосередньо пов'язані з доведенням основних засобів до стану, у якому вони придатні для використання із запланованою метою [59].

Фінансові витрати не включаються до первісної вартості основних засобів, придбаних (створених) повністю або частково за рахунок запозичень (за винятком фінансових витрат, які включаються до собівартості кваліфікаційних активів відповідно до П(С)БО 31 «Фінансові витрати» [72].

МСФЗ 16 «Основні засоби» визначає, що відсотки за кредит можуть бути визнані як компонент собівартості основних засобів (капіталізовані), якщо дотримуються критерії встановлені МСФЗ 23 «Витрати на позики». В свою чергу МСФЗ 23 «Витрати на позики» передбачає можливість капіталізації витрат за позиками, що безпосередньо пов'язані з придбанням або створенням (будівництвом, виробництвом та ін.) кваліфікованого активу, тобто активу, підготовка якого до реалізації чи використання за призначенням потребує значного періоду часу.

У вітчизняному П(С)БО 31 «Фінансові витрати» зазначено, що фінансові витрати визнаються витратами того звітного періоду, в якому вони нараховані (виникли), крім випадку, коли облікова політика підприємства передбачає включення фінансових витрат до первісної вартості активу [77].

Зрозуміло, що фінансові витрати за П(С)БО 31 можуть включатися до первісної вартості не будь-якого активу, а лише кваліфікаційного.

Кваліфікаційним активом вважається актив, який потребує суттєвого часу для його створення. Листом Мінфіну України № 31-34000-10-5/11601 рекомендується суттєвим часом вважати час, що становить більш як 3 місяці.

Для цілей капіталізації фінансових витрат дуже важливим є момент початку і закінчення капіталізації, а також ситуації, коли капіталізація призупиняється.

Так, для початку капіталізації фінансових витрат п. 10 П(С)БО 31 вимагає дотримання таких умов:

- 1) визнано витрати, пов'язані зі створенням кваліфікаційного активу;
- 2) визнано фінансові витрати, пов'язані зі створенням кваліфікаційного активу;
- 3) виконано роботи зі створення кваліфікаційного активу, включаючи

технічні та адміністративні заходи, що виконуються до початку створення такого активу [77].

На наш погляд, для початку капіталізації необхідне дотримання всіх трьох умов.

Капіталізація фінансових витрат припиняється, якщо створення кваліфікаційного активу завершено (п. 13 П(С)БО 31).

Капіталізація фінансових витрат призупиняється на період, в якому на суттєвий час припинилося виконання робіт зі створення кваліфікаційного активу (п. 11 П(С)БО 31). Понесені за цей час фінансові витрати визнаються витратами звітного періоду.

Капіталізація фінансових витрат не призупиняється на період (п. 12 П(С)БО 31): а) здійснення технічної та адміністративної роботи; б) тимчасової затримки робіт зі створення кваліфікаційного активу, які є необхідною складовою процесу його створення.

Капіталізація фінансових витрат, тобто включення фінансових витрат до первісної вартості (собівартості) кваліфікаційного активу, здійснюється лише щодо суми тих фінансових витрат, яких можна було б уникнути, якби не здійснювалися витрати на створення кваліфікаційного активу.

Відображення відсотків за користування кредитом упродовж будівництва (припустимо, що фактично це відбувалося протягом 9 місяців) записується за дебетом рахунку 95 «Фінансові витрати» і кредитом субрахунку 684 «Розрахунки за нарахованими відсотками» та одночасно за дебетом субрахунку 151 «Капітальне будівництво» і кредитом рахунку 95. Після введення в експлуатацію збудованого приміщення відсотки за користування цим кредитом до його погашення мають відображуватися лише за дебетом рахунку 95 і кредитом субрахунку 684.

Необхідно звернути увагу, що на формування балансової вартості основних засобів у податковому обліку процедура капіталізації не вплине. Що стосується фінансових витрат, зокрема відсотків, то вони включаються до податкових витрат на підставі спеціальної норми – пп. 14.1.2 Податкового

кодексу України.

Отже, важливою проблемою щодо формування інвестиційних витрат є питання капіталізації витрат на сплату відсотків за позиками, що залучаються для будівництва чи придбання необоротних активів.

Зауважимо, що у переліку статей, які формують первісну вартість об'єкта основних засобів, є лише одна стаття, яка пов'язана з перенесенням капітальних витрат, пов'язаних з будівництвом об'єкта – це «суми, що сплачують постачальникам активів та підрядникам за виконання будівельно-монтажних робіт (без непрямих податків)». Тобто, нормативна база регулює суми віднесення у вартість об'єкта основних засобів капітальних витрат, пов'язаних з капітальним будівництвом підрядними організаціями, однак не має в переліку статей витрат, які пов'язані з капітальним будівництвом господарським способом. Відтак, доцільно доповнити статті первісної вартості щодо об'єктів основних засобів пунктом, який характеризує витрати, які мають безпосереднє відношення до освоєння інвестицій в сфері капітального будівництва, а саме: «сума виробничої собівартості будівельно-монтажних робіт». Це сума витрат, які пов'язані з із введенням в дію основних засобів, збудованих господарським способом.

Варто відзначити, що в Методичних рекомендаціях з бухгалтерського обліку основних засобів № 561 вказано, що витрати з будівництва об'єктів основних засобів (незавершені капітальні інвестиції) групуються за такими напрямками робіт (витрат):

- проектно-вишукувальні роботи;
- будівельні роботи;
- роботи з монтажу устаткування;
- придбання устаткування, що потребує монтажу;
- придбання устаткування, що не потребує монтажу, інструментів та інвентарю;
- інші капітальні роботи і затрати [50].

При підрядному способі виконання проектно-вишукувальних і будівельно-монтажних робіт вартість виконаних і оформлених в установленому порядку робіт відображається за дебетом рахунку обліку капітальних інвестицій у кореспонденції з рахунком обліку заборгованості підрядникам (будівельним, проектним організаціям) [50].

При господарському способі виконання будівельно-монтажних робіт облік затрат забудовником ведеться на рахунку обліку капітальних інвестицій у кореспонденції з рахунками обліку виробничих запасів, послуг допоміжних виробництв, зносу основних засобів і розрахунків з кредиторами (по заробітній платі, відрахуваннях на соціальні заходи, за послуги машин і механізмів тощо). У такому ж порядку відображаються витрати на утримання підрозділів підприємства, що займаються організацією будівництва [50].

Вартість устаткування, яке забудовником придбане для монтажу, включається до дебету рахунку обліку капітальних інвестицій після його передачі для виконання монтажних робіт з встановлення устаткування на постійне місце майбутньої експлуатації з кредиту рахунку обліку виробничих запасів.

Якщо за умовами договору на будівництво забезпечення будівництва устаткуванням здійснюється підрядником, то забудовником вартість устаткування з витратами на монтаж відображається у складі капітальних інвестицій згідно з рахунками підрядника.

Аналізуючи первинні документи обліку капітальних інвестицій, необхідно зазначити, що на підприємствах первинні документи використовують відповідно до того, який саме варіант інвестування прийнятий підприємством: будівництво господарським чи підрядним способами. Наведемо основні первинні документи, що використовуються для обліку капітального будівництва (рис. 2.1).

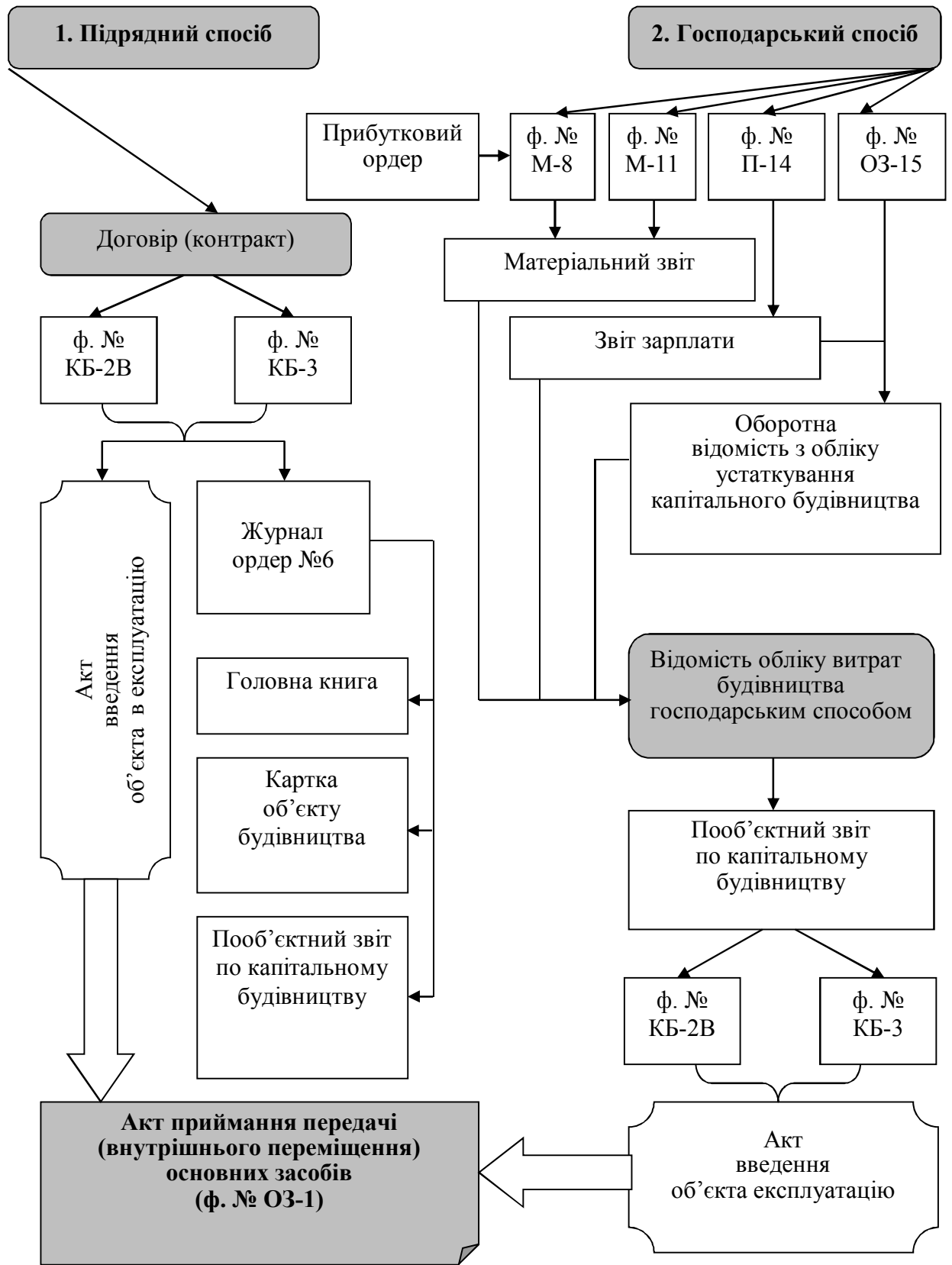

Рисунок 1.3. Первинний облік капітального будівництва.

Разом з тим, перелік статей, які можна віднести у вартість новоствореного об'єкта основних засобів та яким згідно якого нормативного документа формуються ці витрати (фактична собівартість будівництва) в обліку не визначено. Це викликає неоднозначне тлумачення, адже щодо формування витрат в нормативній базі бухгалтерського обліку є два документа – П(С)БО 16 «Витрати» і П(С)БО 18 «Будівельні контракти».

П(С)БО 16 «Витрати» визначає виробничу собівартість продукції (робіт, послуг), які пов'язані з основною діяльністю підприємства, так як згідно з даним документом об'єктом витрат є «продукція, роботи, послуги або вид діяльності підприємства, які потребують визначення пов'язаних з їх виробництвом (виконанням) витрат». Тому можна зробити висновок, що все ж таки визначати собівартість будівництва об'єкта основних засобів потрібно відповідно до П(С)БО 18, адже даний нормативний документ регулює витрати з будівництва (спорудження нового об'єкта) і визначає виробничу собівартість будівельно-монтажних робіт (БМР).

Крім того, Методичні рекомендації з формування собівартості будівельно-монтажних робіт № 573 також регулюють такі об'єкти витрат як:

- окремі види будівельно-монтажних робіт;
- об'єкт будівництва;
- договір будівельного підряду [51].

До виробничої собівартості будівельно-монтажних робіт згідно з П(С)БО 18 зараховується вся сума загальновиробничих витрат, а згідно з П(С)БО 16, який є основою для обліку витрат в інших галузях економіки, – тільки їх змінна та розподілена постійна частини. Ця відмінність має суттєвий вплив на визначення фінансових результатів від реалізації окремих об'єктів, діяльності окремих структурних підрозділів (центрів відповідальності).

У витрати за контрактом можуть включатися і адміністративні витрати, якщо:

- 1) ці витрати безпосередньо пов'язані з виконанням цього будівельного

контракту;

2) окреме відшкодування цих витрат за умовами цього будівельного контракту покладено на замовника.

Як видно із цього ж рисунка в будівництві згідно П(С)БО 18 додатково до витрат звітного періоду включаються витрати на утримання (амортизація, охорона тощо) незадіяних будівельних машин, механізмів та інших необоротних активів, які не використовуються при виконанні будівельного контракту. На підприємствах промисловості, чи інших галузях економіки, облік витрат яких регламентується П(С)БО 16, такого роду витрати включаються в собівартість продукції, яка виготовляється в цехах, де знаходиться незадіяне обладнання. У випадку його консервації збільшуються збитки.

Із вищесказаного випливає, що ця особливість теж суттєво впливає на організацію внутрішньогосподарського обліку, оскільки від неї залежить величина фінансового результату від реалізації окремих об'єктів будівництва.

Варто відзначити, що за останні роки капітальне будівництво ТОВ «Сахара» не проводилось.

Аналізуючи усі законодавчі акти, які інтерпретують сутність витрат, що знаходять своє відображення на рахунку 15 «Капітальні витрати», у бухгалтерів виникають проблеми із розумінням цього рахунку.

На нашу думку, необхідно внести чіткі правила ведення обліку витрат, пов'язаних з будівництвом об'єктів, а саме: ведення витрат вести на рахунку 23 «Виробництво» або на рахунку 15 «Капітальні інвестиції» до повного завершення будівництва об'єкту, а при введенні його в експлуатацію в залежності від мети (утримання для використання або ж утримання для продажу) переносити на рахунок 10 «Основні засоби» або на рахунок 28, аналітичний рахунок «Готові об'єкти будівництва» з метою наступного перепродажу.

1.3. Облік придбання (створення) необоротних матеріальних та нематеріальних активів та поліпшення необоротних активів

Інвестиції найбільшою мірою страждають від економічної кризи, однак вихід з економічної кризи неможливий без здійснення активної інноваційно-інвестиційної діяльності, спрямованої на радикальне оновлення виробництва на принципово новій науково-технічній, а отже, і конкурентоспроможній основі. Отже, інвестиційна, операційна діяльність та фінансування є взаємопов'язаними, і капітальні інвестиції впливають в однаковій мірі на всі три складові (рис. 1.4).

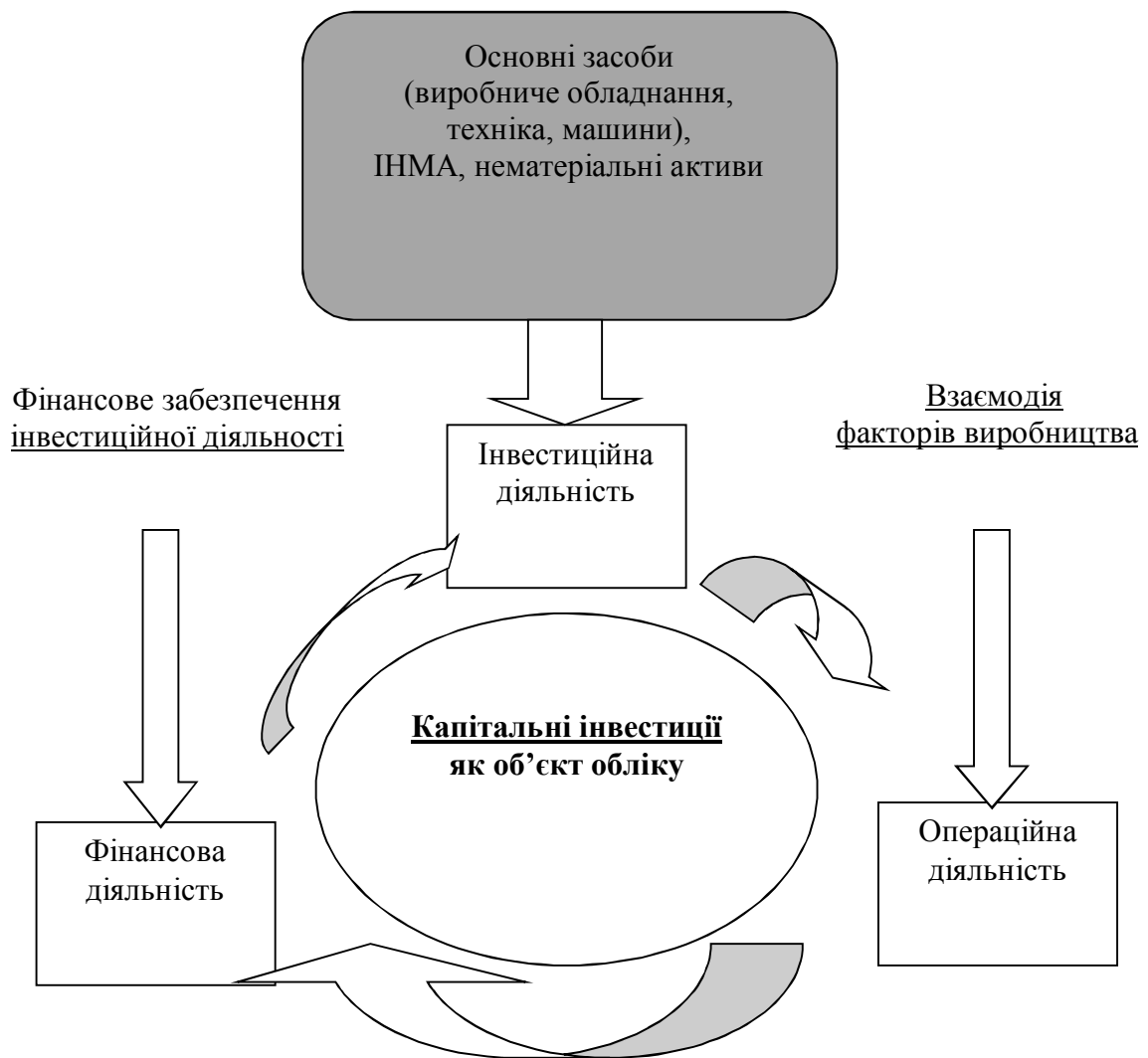

Рисунок 1.4. Облік капітальних інвестицій, пов'язаних з придбанням (створенням) необоротних активів, у взаємозв'язку з видами діяльності

Формування витрат, що включаються до первісної вартості придбаних основних засобів та інших необоротних матеріальних активів регулюється п.11 П(С)БО 7 «Основні засоби», щодо нематеріальних активів, то слід використовувати П(С)БО 8 «Нематеріальні активи». Дані положення не є визначальними при визначенні вартості створених необоротних матеріальних та нематеріальних активів, оскільки дані положення не включають положень щодо визначення прямих витрат на виготовлення (створення) даних об'єктів, перелік прямих витрат є в П(С)БО 16 «Витрати».

Придбаваючи, споруджуючи або виготовляючи об'єкти основних засобів, ІНМА та нематеріальних активів підприємства здійснюють капітальні вкладення (інвестиції). Синтетичний облік капітальних інвестицій ведеться на рахунку 15 «Капітальні інвестиції» за такими субрахунками:

152 «Придбання (виготовлення) основних засобів»;

153 «Придбання (виготовлення) інших необоротних матеріальних активів»;

154 «Придбання (створення) нематеріальних активів».

Приймаючи придбані або створені об'єкти в експлуатацію або вводячи їх у дію, підприємство списує понесені капітальні витрати (сформовані на відповідних субрахунках до рахунку 15 «Капітальні інвестиції») в дебет рахунка 10 «Основні засоби», 11 «Інші необоротні матеріальні активи» або 12 «Нематеріальні активи». Із цього моменту об'єкт, який стає об'єктом основних засобів чи ІНМА, підпадає під дію П(С)БО 7 «Основні засоби», а визнаний нематеріальний актив – П(С)БО 8 «Нематеріальні активи».

Слід відзначити, що від того, яким чином і на яких умовах надійшли необоротні активи, залежить порядок їх оцінки та відображення на рахунках бухгалтерського обліку.

Необоротні матеріальні та нематеріальні активи на підприємстві збільшуються внаслідок: капітального будівництва, надходження від постачальників, виготовлення основних засобів та ІНМА та створення нематеріальних активів власними силами та ін. (рис. 1.5).

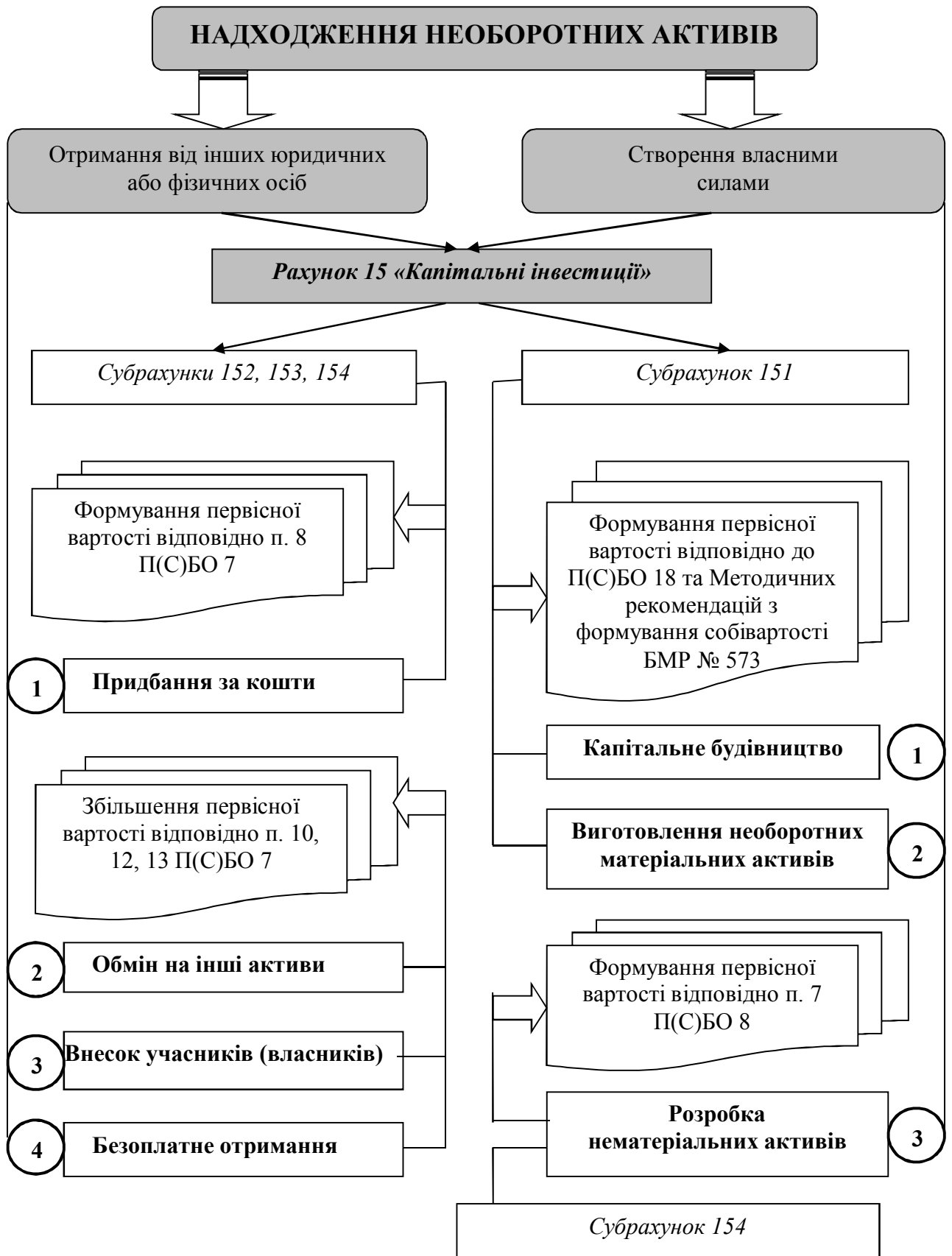

Рисунок 1.5. Шляхи надходження необоротних активів і порядок їх оцінки та відображення на рахунках бухгалтерського обліку

При введені в експлуатацію об'єктів основних засобів, ІНМА та нематеріальних активів понесені капітальні витрати списуються з кредиту 152, 153, 154 в дебет рахунків 10, 11 чи 12 на відповідні субрахунки.

Такий порядок обліку придбання необоротних активів зумовлений тим, що момент фактичного поступлення об'єкта на підприємство є тільки початковим етапом процесу його придбання. Так як підприємство може нести й інші витрати в процесі підготовки об'єкта до експлуатації, крім тих, які вже понесені на його придбання. Ці додаткові витрати також будуть накопичуватися на рахунку 15, формуючи первісну вартість об'єкта основних засобів, ІНМА чи нематеріальних активів.

Незважаючи на те, що витрати, які зібрані на рахунку 15, уже вважаються активом, відокремленим активом вони вважатися не можуть. І тільки після списання з рахунку 15 в дебет рахунків 10, 11, 12 ці витрати становлять первісну вартість об'єкта основних засобів чи інших необоротних матеріальних або нематеріальних активів.

Придбаний або створений нематеріальний актив відображається як окремий об'єкт обліку та в балансі, якщо є ймовірність отримання майбутніх економічних вигід, пов'язаних з його використанням, і його вартість може бути достовірно оцінена (п. 7 П(С)БО 8).

Звідси, якщо нематеріальний актив не відповідає вказаним критеріям визнання, то капітальні витрати, пов'язані з його придбанням (створенням) визнаються витратами того звітного періоду, в якому вони були здійсненні, без визнання даних витрат в майбутньому нематеріальними активами.

Відзначимо, що правильно організований аналітичний облік дозволяє забезпечувати своєчасний контроль за наявністю, рухом кожного об'єкта нематеріального активу окремо, а також взаємозв'язок синтетичних рахунків, субрахунків та аналітичних рахунків. Витрати на придбання (створення) нематеріальних активів (за дебетом рахунка 154 «Придбання (створення) нематеріальних активів») відображаються у Відомості 4.1.

Таким чином, придбані основні засоби – це внутрішні інвестиції підприємства сума яких узагальнюється на рахунку 15. Разом з тим, погоджуємось з думкою Н. Білової, А. Бобро, Д. Винокурова та ін., що цей рахунок можна вважати затратним, адже на ньому відображається інформація про витрати капіталу (капітальні витрати) [89, с. 143]. Ця інформація являється достатньо важливою не тільки для підприємства, але й для зовнішніх користувачів.

Вибір методики обліку капітальних інвестицій у придбання (виготовлення) основних засобів та ІНМА у великій мірі залежить від джерела їх фінансування.

При виборі джерел фінансування питання вирішується із врахуванням багатьох факторів: вартості залученого капіталу, ефективності його віддачі, співвідношення власного і позикового капіталів, що визначає рівень незалежності підприємства, ризику, що виникає при використанні того чи іншого джерела, а також економічних інтересів інвесторів. Облік названих джерел ведеться на багатьох рахунках: 40, 44, 48, 50, 60 та ін.

Так, при фінансуванні інновацій за рахунок коштів, взятих на кредитно-банківській основі, проценти за даними активами необхідно включати в їхню первісну вартість. Такий варіант передбачений міжнародними стандартами бухгалтерського обліку.

Однак, відповідно до національних П(С)БО 7 «Основні засоби» та П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» до первісної вартості необоротних активів не можуть включатись проценти, які пов'язані з кредитом на їх придбання або створення.

Отже, на відміну від міжнародних стандартів, в момент створення до вартості об'єкту не включаються витрати на сплату відсотків, за виключенням порядку капіталізації відсотків на кваліфікаційний актив, зазначеному у вітчизняному П(С)БО 31 «Фінансові витрати».

На нашу думку, часткове визнання позик відповідно до П(С)БО 31 не підходить. Складний процес капіталізації витрат за позиками через внесення

змін у облікову політику, підтверджуючих документів і лише на термін створення вимагає значних трудозатрат і не є обґрунтованим.

Відсотки за кредит, які безпосередньо пов'язані з придбанням необоротних матеріальних і нематеріальних активів, відповідно до П(С)БО 31 «Фінансові витрати» включаться до собівартості вищезгаданих об'єктів на основі запису Дт 95 Кт 31. На суму нарахованих та сплачених процентів в частині фінансування об'єкта капітальних інвестицій робиться запис Дт 15 Кт 95, а при введенні об'єкта – Дт 10, 11, 12 Кт 15 на суму витрат, пов'язаних з введенням зазначених об'єктів у виробничо-господарську діяльність підприємства.

При державному фінансуванні капіталовкладень на придбання (створення) необоротних активів бюджетні кошти потребують відокремленого обліку на рахунках цільового використання. При надходженні цих коштів у вигляді асигнувань з бюджету робиться запис Дт 377, 31 Кт 48, і при визнанні капітальних витрат складається кореспонденція Дт 15, 91 Кт різні – на суму використання цих коштів за певними напрямками (закупівля новітнього обладнання, переоснащення виробництва, виготовлення ІНМА, придбання (створення) нематеріальних активів тощо). При введенні в дію цих об'єктів необхідно списати бюджетні кошти на сформовану первісну вартість по кожному об'єкту окремо. Тобто, сума за проведенням Дт 15 Кт 66, 65, 20, 22 списується на Дт 10, 11, 12 Кт 15. Одночасно необхідно відобразити в обліку безоплатно отриманий актив від сум цільового фінансування Дт 48 Кт 718.

Деякі великі промислові підприємства мають можливість фінансувати наукові дослідження та впроваджувати науково-технічні розробки в виробництво у вигляді новоствореного продукту. Для цих цілей створюється спеціальний підрозділ (науково-дослідна група, експериментальне виробництво, дослідне бюро тощо), який впроваджує нові технологічні лінії, організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, інтелектуальні проекти тощо.

Облік таких витрат узагальнюється за дебетом відповідного субрахунку до рахунка 23 «Виробництво» в кореспонденції з кредитом рахунків витрат (Дт 23 Кт 20, 22, 66, 65, 68, 372, 13 ін.). В кінці звітної періоду дані витрати за умови підтверджуючих документів списуються на капітальні – Дт 15 Кт 23, 91, а після введення виготовлених основних засобів, створених нематеріальних активів робиться запис Дт 10, 12 Кт 15 (із зазначенням певних аналітичних даних).

Важливо організувати аналітичний облік капітальних інвестицій, пов'язаних із надходженням необоротних активів так, щоб облік капітальних витрат вести з відокремленням сум:

– витрат, які пов'язані з придбанням необоротних матеріальних та нематеріальних активів (відповідно рахунки третього порядку 152.1, 153.1, 154.1 з аналітичними даними за кожним об'єктом);

– витрат, які пов'язані з створення об'єктів основних засобів, ІНМА та нематеріальних активів (відповідно рахунки третього порядку 152.2, 153.2, 154.2 з аналітичними даними за кожним об'єктом);

– використаних (списаних) коштів цільового фінансування з метою їх капіталізації на вартість кожного окремого об'єкту (відповідно рахунки третього порядку 152.3, 153.3, 154.3 з аналітичними даними за кожним об'єктом);

– витрат, які пов'язані з доведенням до стану використання об'єктів основних засобів, ІНМА та нематеріальних активів, які надані на умовах безоплатної фінансової допомоги чи безоплатної передачі (відповідно рахунки третього порядку 152.4, 153.4, 154.4 з аналітичними даними за кожним об'єктом).

Такий порядок забезпечить групування витрат за напрямками капіталовкладень щодо шляхів оновлення основних засобів, ІНМА та нематеріальних активів, покращить методика обліку капітальних інвестицій за їх напрямками і сферою застосування, дасть змогу аналізувати ці витрати за певний звітний період.

Одною з складових обліку капітальних інвестицій, що вимагають особливої уваги бухгалтера, є облік капітальних витрат на поліпшення і ремонт необоротних матеріальних та нематеріальних активів.

Бухгалтерський облік витрат на поліпшення і ремонт основних засобів регулюється підпунктами 14-15 П(С)БО 7 «Основні засоби». У ньому вказується, що витрати, здійснювані для підтримання об'єкта основних засобів у робочому стані, включається до складу поточних витрат. І тільки ті витрати, що пов'язані з поліпшенням об'єкта, від яких очікується збільшення економічних вигод у майбутньому, можуть капіталізуватися з включенням до його первісної вартості [72].

Питання обліку капітальних витрат на поліпшення (модернізацію) нематеріальних активів регулює П(С)БО 8 «Нематеріальні активи». Відповідно до п. 18 П(С)БО 8 первісна вартість нематеріальних активів збільшується на суму витрат, пов'язаних із удосконаленням цих нематеріальних активів і підвищенням їх можливостей та строку використання, які сприятимуть збільшенню первісно очікуваних майбутніх економічних вигод [73].

На сьогодні облік капітальних витрат на поліпшення і ремонт необоротних матеріальних та нематеріальних активів в частині розрахунку суми податку на прибуток підприємства також регулюється Податковим кодексом України.

Очевидно, що від того, якими будуть визнані витрати, пов'язані, наприклад, з реконструкцією основних засобів, і як їх буде списано, прямо залежить фінансовий результат підприємства. Відняти з доходу всю суму витрат на реконструкцію відразу після завершення робіт або віднімати її поступово в міру амортизації об'єкта протягом n -ої кількості років – це різні речі.

Таки чином, питання чіткого розмежування витрат, пов'язаних з підтриманням необоротних активів у робочому стані, і витрат, пов'язаних з їх поліпшенням, досі є актуальними і вимагають наукового обґрунтування.

В економічній літературі поняття ремонту містить у собі дуже великий і різноманітний перелік робіт. Наприклад, ремонт може здійснюватися без будь-якого, навіть елементарного, розбирання об'єкта, чи навпаки, супроводжуватися повним розбиранням його до найменших деталей. Ремонт може тривати кілька хвилин, а може кілька років. Вартість ремонту може бути меншою від 0,01 % первісної вартості об'єкта або у кілька разів перевищувати її. Ремонт не обов'язково пов'язаний із заміною будь-яких деталей, вузлів чи агрегатів тощо. І головне, ремонт не завжди закінчується простим відновленням чи підтриманням працездатності об'єктів основних засобів, заміною зношених деталей, або деталей, що вийшли з ладу, на аналогічні, але справні.

Іноді заміна зношених або тих, що вийшли з ладу, деталей, агрегатів чи навіть цілих вузлів здійснюється на основі удосконалення, більш ефективні, потужні, довговічні деталі, агрегати або вузли. Однак це вже не ремонт, а модернізація, модифікація, тощо.

Ремонт – це комплекс робіт, спрямованих на підтримання об'єктів основних засобів у робочому стані чи відновлення їх первісних технічних характеристик (заміна несправних деталей, агрегатів, вузлів та ін., усунення вад, налагодження тощо).

Отже, ремонт залишається лише ремонтом, якщо він спрямований на відновлення або підтримання працездатності обладнання без будь-якого його технічного удосконалення. Якщо ж у результаті проведених ремонтних робіт відбувається технічне удосконалення об'єкта, то це вже не ремонт, а модернізація чи модифікація [45, с. 13].

Методи ремонту основних засобів класифікують за трьома основними напрямками:

- 1) формою організації;
- 2) масштабом виробництва;
- 3) характеру і складності (рис. 1.6).

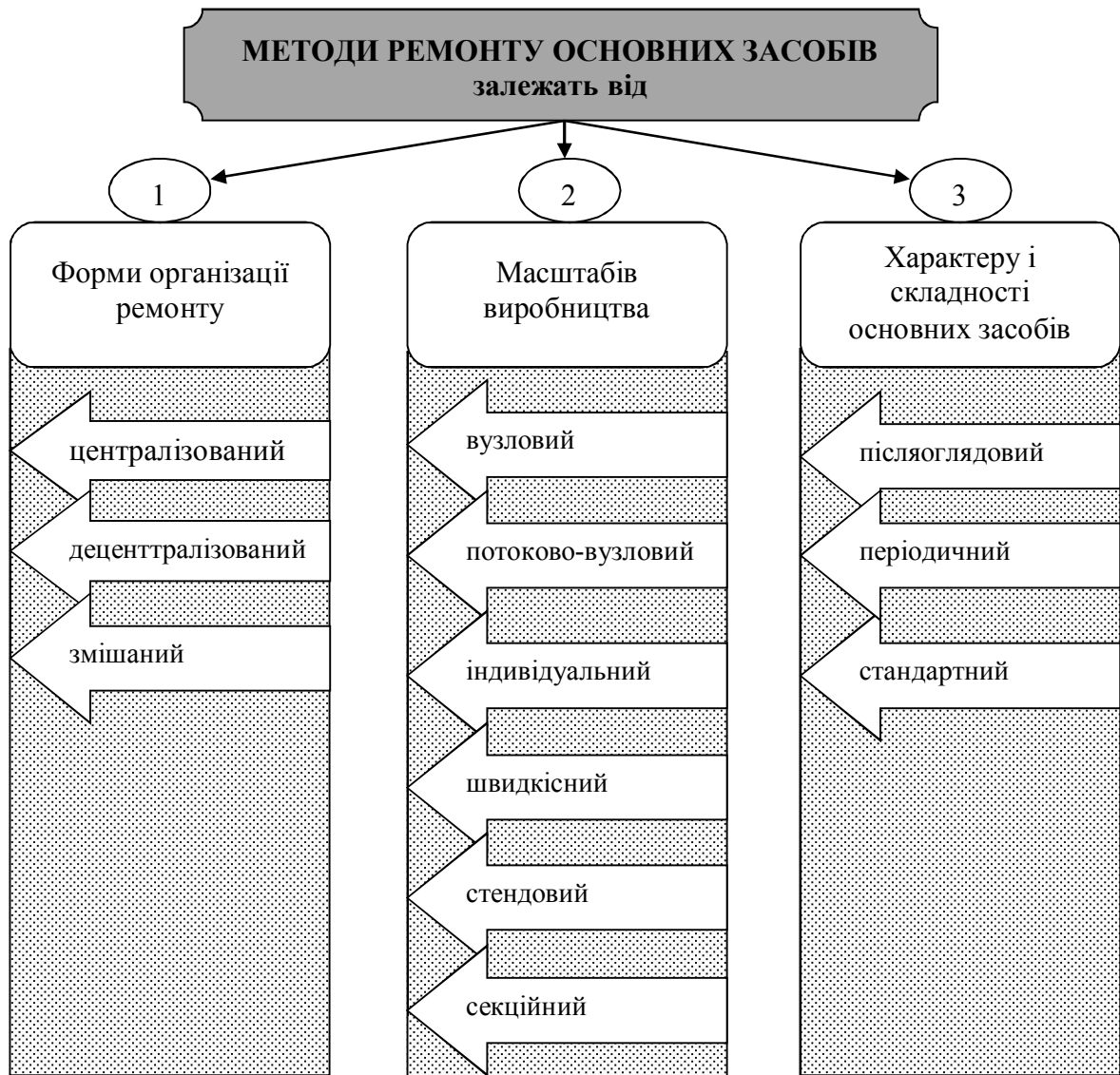

Рисунок 1.6. Класифікація методів ремонту основних засобів.

Насамперед необхідно чітко визначитися з тим, що означає «підтримання об'єкта основних засобів у робочому стані», «підвищенням їх можливостей та строку використання» і «поліпшення об'єкта основних засобів».

Згідно з Методичними рекомендаціями № 561 вартість робіт, що приводить до збільшення очікуваних майбутніх вигод від об'єкта основних засобів, включається до капітальних інвестицій з майбутнім збільшенням первісної вартості основних засобів. Підставою для визнання капітальними інвестиціями витрат, пов'язаних з поліпшенням основних засобів, є зростання внаслідок цих витрат очікуваного терміну корисного використання

об'єкта, кількості та (або якості продукції (робіт, послуг), яка виробляється (надається) цим об'єктом [50].

Прикладом такого поліпшення є:

а) модифікація, модернізація об'єкта основних засобів з метою продовження терміну його корисної експлуатації або збільшення його виробничої потужності;

б) заміна окремих частин устаткування для підвищення якості продукції (робіт, послуг);

в) впровадження ефективнішого технологічного процесу, що дозволить зменшити первісно оцінені виробничі витрати;

г) добудова (надбудова) будівлі, що збільшить кількість місць (площу) будівлі, обсяги та /або якість виконуваних робіт (послуг) чи умови їх виконання [50].

На думку Я. Д. Крупки, ключовим у методиці бухгалтерського обліку витрат на поліпшення і ремонт основних засобів є вид здійснюваних відновлюваних робіт, від якого залежить, куди варто відносити понесені витрати:

1) якщо проводиться поліпшення об'єкта основних засобів (модернізація, модифікація, добудування, дообладнання, реконструкція), то витрати на його проведення збільшують первісну вартість об'єкта основних засобів;

2) якщо здійснюється технічне обслуговування, ремонт основних засобів (поточний чи капітальний), то витрати на їх проведення відносяться до витрат поточного періоду [62, с. 139].

Однак проблемним при визнанні капітальних витрат на поліпшення об'єктів необоротних активів є їх оцінка з позиції економічних вигод. В національних стандартах немає пояснення поняття «економічної вигоди, яка призведе в майбутньому до збільшення терміну використання об'єкта необоротних активів». Тому підприємству необхідно самостійно приймати

рішення щодо віднесення капітальних витрат на поліпшення на первісну вартість об'єкта або ж списувати на поточні витрати звітного періоду.

Отже, якщо підприємство здійснює поліпшення (добудову, реконструкцію, модернізацію), тобто роботи, від яких очікується збільшення вигод у майбутньому, то такі дії розцінюються як капітальні інвестиції.

Витрати на поліпшення основних засобів, що збільшують первісну вартість об'єкта, відображаються на рахунку 15 «Капітальні інвестиції». Після закінчення всіх робіт на основі акта на загальну суму поліпшення збільшується первісна вартість основних засобів, ІНМА чи нематеріальних активів.

У міжнародній практиці існують деталізовані критерії і підходи до розділу і визнання витрат поточними чи капітальними. Зокрема, МСБО 16 «Основні засоби» передбачено, що наступні видатки в основні засоби визначаються як актив лише тоді, коли вони поліпшують стан активу, підвищуючи оцінений спочатку рівень його продуктивності. Капіталізації підлягають витрати, якщо виконується одна з трьох умов:

- а) збільшується строк корисного використання основних засобів, включаючи збільшення його виробничої потужності;
- б) поліпшується якість продукції, що випускається;
- в) запроваджуються нові виробничі процеси, що призводить до значного зменшення операційних витрат [54].

На підставі наведених доводів можна зробити висновок, що додаткові видатки на відновлення необоротних активів не можуть виступати витратами поточного періоду, їх слід вважати капітальними інвестиціями, які відносяться на збільшення вартості активів.

Таким чином, у результаті дослідження сучасної теорії та практики обліку витрат на ремонт, модернізацію, добудування, дообладнування необоротних матеріальних та нематеріальних активів розмежовано поняття «ремонт», «поліпшення», «удосконалення»; внесено уточнення в діючий порядок обліку капітальних витрат на поліпшення необоротних активів.

Висновки до розділу 2

1. Ретроспективний аналіз інвестиційних теорій показує історію становлення економічного змісту поняття «інвестиції», яке базується на таких протилежних принципових позиціях: 1) інвестиція – це вкладення, що призводить до економічного зростання (збільшення ВВП); 2) інвестиція – це нова функція, яка виникає з виробничої функції в результаті акумулювання частини прибутку для фінансування нових інвестиційних проектів та програм (перерозподіл та відтворення). На нашу думку, держава повинна бути регулятором інвестиційного розвитку в пріоритетних галузях національної економіки, але одночасно й інвестором для обраних галузей і суб'єктом регулювання відтворювальних процесів (надання інвестиційних пільг щодо оподаткування та джерел фінансування).

2. Існуюче нормативно-правове трактування поняття «капітальні інвестиції» не надає чіткого розуміння їх сутності. Тому пропонуємо наступне визначення: капітальні інвестиції – це внутрішні вкладення економічних ресурсів, що відображають усі види майнових, фінансових та інтелектуальних цінностей, в основний капітал підприємства з метою нарощення і отримання в довгостроковому періоді прибутку або інших економічних та/або соціальних вигод. До капітальних інвестицій відноситься капітальне будівництво, придбання (створення) необоротних активів, капітальні витрати на поліпшення, в тому числі земель.

3. Згідно з П(С)БО 7 у переліку статей, які формують первісну вартість об'єкта основних засобів, є лише одна стаття, яка пов'язана з перенесенням капітальних витрат, пов'язаних з будівництвом об'єкта – це «суми, що сплачують постачальникам активів та підрядникам за виконання будівельно-монтажних робіт (без непрямих податків)». Тобто, нормативна база регулює суми віднесення у вартість об'єкта основних засобів капітальних витрат, пов'язаних з капітальним будівництвом підрядними організаціями, однак не має в переліку статей витрат, які пов'язані з капітальним будівництвом господарським способом. Відтак, доцільно доповнити статті первісної вартості пунктом: «сума виробничої собівартості будівельно-монтажних

робіт». Це сума витрат, які пов'язані з із введенням в дію основних засобів, збудованих господарським способом.

4. Важливо організувати аналітичний облік капітальних інвестицій, щоб облік капітальних витрат вести з виокремленням: 1) – витрат, які пов'язані з придбанням необоротних матеріальних та нематеріальних активів (відповідно рахунки третього порядку 152.1, 153.1, 154.1 з аналітичними даними за кожним об'єктом); 2) – витрат, які пов'язані з створення об'єктів основних засобів, ІНМА та нематеріальних активів (відповідно рахунки третього порядку 152.2, 153.2, 154.2 з аналітичними даними за кожним об'єктом); 3) – використаних (списаних) коштів цільового фінансування з метою їх капіталізації на вартість кожного окремого об'єкту (відповідно рахунки третього порядку 152.3, 153.3, 154.3 з аналітичними даними за кожним об'єктом); 4) – витрат, які пов'язані з доведенням до стану використання об'єктів основних засобів, ІНМА та нематеріальних активів, які надані на умовах безоплатної фінансової допомоги чи безоплатної передачі (відповідно рахунки третього порядку 152.4, 153.4, 154.4 з аналітичними даними за кожним об'єктом). Такий порядок покращить методику обліку капітальних інвестицій за їх напрямками і сферою застосування, дасть змогу аналізувати ці витрати за певний звітний період.

5. В національних стандартах немає пояснення поняття «економічної вигоди, яка призведе в майбутньому до збільшення терміну використання об'єкта необоротних активів». Тому підприємству необхідно самостійно приймати рішення щодо віднесення капітальних витрат на поліпшення на первісну вартість об'єкта або ж списувати на поточні витрати звітного періоду..

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИКА АНАЛІЗУ КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

2.1. Мета, завдання та джерела аналізу капітальних інвестицій підприємства

Розвиток національної економіки України в цілому чи будь-якого господарюючого суб'єкта залежить від належного фінансування внутрішніх та зовнішніх інвестицій. Пошук і мобілізація джерел інвестування, з одного боку, та реалізація програми інвестування, з іншого, стали актуальними в усіх галузях економічної діяльності. До того ж, без здійснення внутрішніх (капітальних) інвестицій неможливий нормальний процес виробництва.

З точки зору фінансових параметрів інвестиції – це будь-які види активів, що вкладаються у господарську діяльність з метою наступного отримання доходу. З економічної точки зору інвестиції розглядаються як витрати на створення (придбання), розширення, реконструкцію і технічне переозброєння основного капіталу.

Відповідно до Закону України «Про інвестиційну діяльність» інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, які вкладають в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті чого створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект [80].

Законом України «Про інвестиційну діяльність» визначені формами інвестування можуть виступати наступні цінності:

- ✓ кошти, цільові банківські вклади, паї, акції та інші цінні папери;
- ✓ рухоме та нерухоме майно (будинки, споруди, устаткування та інші матеріальні цінності);
- ✓ майнові права інтелектуальної власності;
- ✓ сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації, навиків та виробничого

досвіду, необхідних для організації того чи іншого виду виробництва, але не запатентованих («ноу-хау»);

✓ права користування землею, водою, ресурсами, будинками, спорудами, обладнанням, а також інші майнові права;

✓ інші цінності [80].

Якщо кошти вкладаються в придбання (створення, будівництво) капітальних (необоротних) активів, то ці інвестиції називаються капітальними (внутрішніми) інвестиціями [62, с. 10].

Виходячи з наведених визначень, можна виділити дві складові частини, які виражають сутність інвестування: 1) – вкладення капіталу; 2) – одержання переваг (рис. 2.1). Інвестор, використовуючи власні, кредитні чи інші ресурси, вкладає їх у підприємницьку діяльність з надією у майбутньому одержати певну винагороду у формі прибутку, соціального ефекту чи іншої вигоди. Між цими стадіями існує так званий інвестиційний лаг — як проміжок часу між вкладенням капіталу й отриманою від цього перевагою.

Аналізуючи інвестиційну діяльність, потрібно врахувати специфічні риси інвестицій:

- 1) інвестиції вимагають значних фінансових витрат;
- 2) віддачу від інвестицій можна отримати лише у перспективному періоді на стадії експлуатації об'єкта інвестування;
- 3) при здійсненні інвестицій виникає ризик, який варто врахувати, вибираючи та реалізуючи інвестиційні проекти.

Виділення й уточнення класифікаційних ознак та основних видів капітальних інвестицій дозволяє визначити основні об'єкти їхнього аналізу.

Важливими для аналізу є функціональне призначення капітальних інвестицій (на зміну виробничих технологій, на збут, на дослідження і розробки і т.п.), цільове спрямування інвестицій (на оновлення, модернізацію, розширення, реконструкцію, на нову матеріальну базу діяльності), галузева й територіальна характеристика їх розміщення тощо.

Рисунок 2.1. Суть капітального (внутрішнього) інвестування.

Завдання, об'єкти та способи аналізу капітальних інвестицій наведено на рис. 2.2. Основним завданням аналізу капітальних інвестицій є: загальна оцінка інвестиційних потреб, вибір інвестиційних проектів та програм, аналіз форм інвестування та їх ризику. До основних об'єктів аналізу капітальних інвестицій відносять: обсяг інвестицій і структура інвестицій.

Діяльність, пов'язана з управлінням інвестиціями, називається інвестиційною. За визначенням в Законі України «Про інвестиційну діяльність» такою діяльністю є сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій [80]. Згідно з

Національним П(С)БО 1 інвестиційна діяльність охоплює придбання, реалізацію необоротних активів, а також фінансових інвестицій, які не є складовою частиною еквівалентів грошових коштів [59].

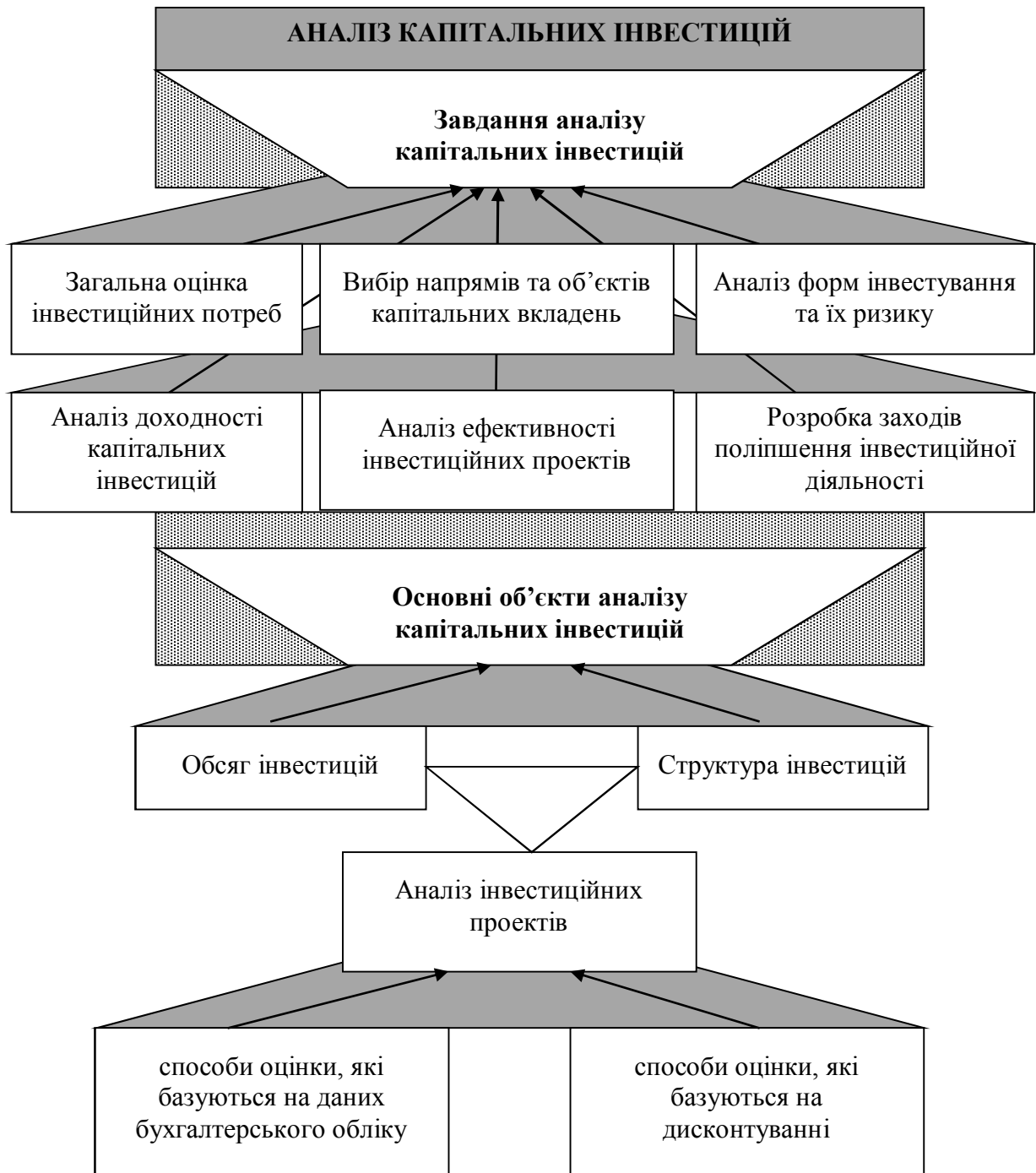

Рисунок 2.2. Основні об'єкти, завдання та способи аналізу капітальних інвестицій.

У процесі аналізу капітальних інвестицій треба зробити висновки про:

- 1) наявність інвестиційних ресурсів (за обсягом, структурою власного та залученого капіталу);
- 2) інвестиційну привабливість альтернативних проектів;
- 3) очікувану дохідність інвестування; потребу капітальних витрат і фінансових вкладень;
- 4) грошовий потік і фактичну ефективність капітальних інвестицій.

Діяльність, що пов'язана з вкладеннями в капітал (майно) визначають за трьома етапами (рис. 2.3).

Рисунок 2.3. Етапи капітального інвестування

Для аналізу капітальних інвестицій використовують внутрішню та зовнішню звітність про реалізацію інвестиційних проектів, документацію інвестиційних проектів, дані обліку про капітальних інвестицій тощо.

Джерела інформації аналізу інвестиційної діяльності наведені в табл.

2.1.

Таблиця 2.1

Інформаційна база для аналізу ефективності капітальних інвестицій

№ з/п	Група документів	Джерела інформації
1	2	3
1.	Первинні документи	Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів (форма № ОЗ-1), Акт приймання-здавання відремонтованих, реконструйованих та модернізованих об'єктів (форма № ОЗ-2), Акт списання основних засобів (форма № ОЗ-3). Акт про установку, пуск та демонтаж будівельної машини (форма № ОЗ-5), довідки бухгалтерії та ін.
2.	Регістри обліку	Журнал 4, відомість 4.1.
3.	Фінансова звітність	Форма № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», форма № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)», форма № 3 «Звіт про рух грошових коштів», форма № 5 «Примітки до річної фінансової звітності»
4.	Статистична звітність	Форма № 2- інвестиції «Капітальні інвестиції» (квартальна), форма № 2- інвестиції «Капітальні інвестиції, вибуття й амортизація активів» (річна), форма № 1-КБ «Звіт про виконання будівельних робіт» (місячна), форма № 2-буд «Звіт про реалізацію дозвільного документа на виконання будівельних робіт» (квартальна), форма № 10-ЗЕЗ «Звіт про іноземні інвестиції в Україну» (квартальна), форма № 11-ОЗ «Звіт про наявність і рух основних засобів, амортизацію за 20__рік» (річна) та ін.
5.	Інші джерела	Проектно-кошторисна документація, планові та звітні дані капітального будівництва, сітьові та календарні графіки виконання робіт за об'єктами капіталовкладень

Отже, для аналізу капітальних інвестицій використовують не лише бухгалтерські дані та звітність, а також технічну, технологічну і іншу інформацію. П. П. Микитюк усі джерела даних для економічного аналізу розподіляє на:

- 1) нормативно-планові;
- 2) облікові;
- 3) позаоблікові [52, с. 26].

Таким чином, процес дослідження капітальних інвестицій в основному ґрунтується на показниках статистичної та фінансової звітності, також можуть використовуватися показники виробничої програми, фінансового плану, дані оперативно-технічного та бухгалтерського обліку тощо.

Результати аналітичного дослідження капітальних інвестицій мають бути оформлені відповідними документами. Це можуть бути аналітичний звіт (пояснювальна записка), довідка, висновок.

Аналітичний звіт (пояснювальну записку) зазвичай складають для зовнішніх користувачів. Якщо результати аналізу призначені для внутрішньогосподарського використання, їх оформляють як довідку або висновок.

В практиці ТОВ «Сахара» найчастіше використовують нетекстову форму подання результатів аналізу щодо капітальних інвестицій. Керівництву та іншим зацікавленим особам (власникам, інвесторам) для прийняття рішень про стан, використання та ефективність капітальних інвестицій надається набір аналітичних таблиць, графіків без пояснювального тексту. Такі аналітичні таблиці і графіки дають змогу систематизувати, узагальнювати матеріал, що вивчається, і подавати його в придатній для сприймання формі.

Недоліком при такому порядку оформленні результатів аналізу є те, що він розрахований на висококваліфікованих працівників, здатних самостійно розібратися в опрацьованій і систематизованій інформації і приймати відповідні управлінські рішення.

Не менш важливе значення в організації аналізу має його методичне забезпечення. Від того, які методи аналізу застосовують на підприємстві, залежить результативність аналізу.

2.2. Аналіз динаміки, обсягу та структури капітальних інвестицій

Діяльність підприємства в частині капітальних інвестицій повинна бути спрямована на пошук резервів підвищення їхньої ефективності, скорочення строків будівництва, поліпшення якості, мобілізацію внутрішніх резервів підприємства для отримання найбільшого результату (ефекту) на одиницю витрат. Однією з найбільш важливих проблем, яка виникає в процесі здійснення капітального інвестування, є пошук ефективних джерел і ресурсів фінансування інвестицій, своєчасне повернення інвестованого капіталу. Важлива роль у вирішенні цієї проблеми належить аналізу динаміки, обсягу та структури капітальних інвестицій.

Основними завданнями статистичного вивчення капітальних інвестицій є:

- контроль за капітальними інвестиціями і введенням в дію об'єктів і виробничих потужностей в натуральному і вартісному виразі;
- визначення і аналіз показників обсягу і структури капітальних інвестицій;
- характеристика динаміки капітальних інвестицій;
- вивчення ефективності капітальних інвестицій, аналіз факторів і шляхів їх підвищення.

Таким чином, статистичне вивчення капітальних інвестицій починається з визначення їхнього обсягу, характеристики складу і структури.

Дослідження інвестиційної діяльності організації рекомендується починати із таких загальних показників, як обсяги валових і чистих інвестицій. При чому під валовими інвестиціями слід розуміти загальний обсяг інвестиційних ресурсів у визначеному періоді, направлених на нове будівництво, придбання засобів виробництва та на приріст товарно-матеріальних запасів. Чисті інвестиції – це сума валових інвестицій, зменшена на суму амортизаційних відрахувань у визначеному періоді [47, с. 377].

Розглянемо динаміку капітальних інвестицій ТОВ «Сахара» за 2017-2018 рр. за допомогою електронних таблиць та діаграм (рис. 2.4).

Рисунок 2.4. Динаміка капітальних інвестицій ТОВ «Сахара» за 2017-2018 рр.

У ТОВ «Сахара» динаміка показує незмінну тенденцію щодо складу і суми незавершених капітальні інвестиції, яка у вартісному виразі дорівнює 21 тис. грн.

Попри незмінну динаміку валових інвестицій ТОВ «Сахара», необхідним етапом аналізу капітальних інвестицій є визначення чистих інвестицій, адже динаміка показника чистих інвестицій відображає характер економічного розвитку організації на певному етапі.

Аналіз капітальних інвестицій показує, що за період 2018 р. капітальні інвестиції, які пов'язані з придбанням необоротних активів, зросли на 391 тис. грн. (8 794-8 403).

Аналіз чистих капітальних інвестицій показав, що дане підприємство, хоч і нарощує вкладення в основний капітал (майно), однак амортизаційні відрахування значно перевищують темпи надходження капітальних інвестицій в основні засоби, інші необоротні матеріальні і нематеріальні

активи, тобто обладнання, машини і техніка є морально і фізично застарілими, приблизно наполовину відамортизованими, а нових виробничо-господарських засобів придбається недостатньо, щоб замінити старі. Тобто, можна констатувати неспроможність ТОВ «Сахара» забезпечити процес відновлення необоротних активів за рахунок капіталовкладень в нове будівництво, реконструкцію, розширення, а також придбання відповідної техніки і обладнання.

Відзначимо, що важливим етапом аналізу обсягу і структури капітальних інвестицій в цілому є оцінка динаміки за основними напрямками капітального інвестування: будівництво нових об'єктів, придбання основних засобів, інвестиції в нематеріальні активи, довгострокові активи тощо (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Оцінка обсягу та структури капітальних інвестицій
ТОВ «Сахара» за 2018 р.

Види інвестицій	На початок звітного періоду		На кінець звітного періоду		Зміна „+”, -	
	Обсяг, тис. грн.	Структура, %	Обсяг, тис. грн.	Структура, %	Обсяг, тис. грн.	Структура, %
УСЬОГО КАПІТАЛЬНІ ІНВЕСТИЦІЇ	432,00	100	425,00	100	-7,00	-1,62
у тому числі капітальне будівництво	21,00	4,86	21,00	4,94	+0,00	0,00
основні засоби	402,00	93,06	391,00	92,00	-11	-2,74
інші необоротні матеріальні активи	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
нематеріальні активи	9,00	2,08	13,00	3,06	+4,00	+47,00%

Дані табл.2.2 показують, що капітальні інвестиції на підприємстві за

аналізований період дещо зменшились. Так, обсяг інвестиційних вкладень зменшився на -7 тис. грн. Крім того, капітальні інвестиції в основні засоби займають основну питому вагу в структурі інвестиційних вкладень підприємства – 92 % на кінець періоду. Така динаміка оцінюється негативно, оскільки це пов'язується насамперед з обмеженням розширення виробничої діяльності.

Отже, порівняння обсягів та структури вкладень в різні форми інвестування свідчить, що пріоритетним напрямом для підприємства залишаються капітальні (реальні) інвестиції. Аналіз структури капітальних інвестицій показує, що найбільшу питому вагу в структурі реальних інвестицій займають витрати на придбання основних засобів та незавершені капітальні інвестиції.

Поглиблення аналізу повинно здійснюватися шляхом вивчення обсягу освоєння інвестицій в основний капітал у зіставленні з обсягом попереднього періоду, у тому числі фактичних витрат на будівельно-монтажні роботи, придбання машин, обладнання, інструмент, інвентар, проектно-вишукувальні роботи. При цьому рекомендується звернути увагу на будівельно-монтажні роботи, здійсненні господарським способом, освоєння інвестицій в основний капітал за рахунок коштів Державного бюджету, місцевих бюджетів, підприємств та організацій, кредитів банків та інших позик, коштів іноземних інвесторів та інших джерел фінансування.

Водночас доцільно вивчити відтворювану структуру інвестицій в основний капітал за видами економічної діяльності за рахунок усіх джерел фінансування, спрямованих на технічне переозброєння і реконструкцію діючих підприємств, будівництво, підтримання діючих потужностей, будівництво окремих будівель (споруд) та інші капітальні витрати.

Для оцінки виконання плану введення в дію виробничих потужностей та об'єктів, крім натуральних показників використовують кошторисну (договірну) вартість об'єктів, зіставляють фактичні терміни їх спорудження з нормативними, визначаючи економічний ефект (збитки) від прискорення (сповільнення) будівельного циклу.

Реалізація будь-якого інвестиційного проекту передбачає здійснення відповідної діяльності задля досягнення чітко окреслених цілей, ефективна реалізація капітальних інвестицій яких визначає ефективність проекту в цілому. На практиці вся діяльність з управління інвестиційними проектами спрямована на його успішну реалізацію, що може бути охарактеризована різними показниками ефективності.

В процесі аналізу інвестиційної діяльності важливо дати оцінку інвестиціям в нове будівництво, в реконструкцію чи технічне переозброєння діючих підприємств.

Для вибору більш ефективного варіанту (нове будівництво чи реконструкція) рекомендується провести відповідні розрахунки, використавши формулу:

$$E = \frac{O_1 C_{c1} - (O_0 C_{c0} + O_2 C_{c2})}{K_{вл2} - K_{вл1}}, \quad (2.1)$$

де O_0 , O_1 , O_2 – річні обсяги продукції відповідно на діючому підприємстві до реконструкції, після реконструкції і на новому підприємстві;

O_{c0} , O_{c1} , O_{c2} – собівартість одиниці продукції відповідно на діючому підприємстві до реконструкції, після реконструкції і на новому підприємстві;

$K_{вл2} - K_{вл1}$ – обсяги інвестицій відповідно на реконструкцію і будівництво нового підприємства.

Економічна суть наведеної формули полягає в зіставленні одноразових (капітальних) і поточних (експлуатаційних) витрат в різних умовах. $O_1 C_{c1}$ – це щорічні витрати на виробництво збільшеного обсягу продукції на діючому підприємстві після його реконструкції; $O_0 C_{c0} + O_2 C_{c2}$ – такі ж затрати на діючому (без реконструкції) і новому підприємстві.

Викладені підходи служать інструментом пошуку напрямів підвищення ефективності виробництва на основі здійснення реконструкції і технічного переозброєння діючих підприємств.

Аналізуючи ефективність реальних інвестицій, рекомендується

звернути увагу на обсяг і структуру фактичного незавершеного будівництва, зіставивши його з нормативним заділом.

Заділ є, по суті, нормативом (розрахунковим показником) обсягу капітальних інвестицій на перехідних об'єктах, який необхідно виконати на початок або кінець планового періоду наростаючим підсумком від початку будівництва з метою завершення його в нормативні строки і своєчасного введення в експлуатацію виробничих потужностей та об'єктів. Заділ повинен підтримуватися на запланованому рівні.

Розмір заділу залежить від обсягу робіт, тривалості й організації будівництва. Він визначається за обсягом капітальних інвестицій (у тому числі за обсягом будівельно-монтажних робіт), потужністю, площею житла (у квадратних метрах) тощо. Заділ є сумарною проектною потужністю підприємств, яка повинна перебувати в будівництві до кінця планового періоду для забезпечення наміченого введення в дію потужностей у наступному періоді.

У процесі аналізу важливо з'ясувати причини зростання незавершеного будівництва. Факторами надпланового збільшення обсягу незавершеного будівництва можуть бути:

- 1) невиконання плану введення об'єктів у експлуатацію;
- 2) перевищення темпів зростання обсягів капітальних інвестицій відносно темпів введення в дію основних фондів;
- 3) збільшення термінів будівництва через недотримання графіків монтажу устаткування, недостатнє виділення асигнувань на будівництво тощо.

Незавершене будівництво визначається як в абсолютних, так і у відносних показниках (відсотках) до обсягу річних капітальних інвестицій, розмір якого на початок року порівнюється з обсягом введення основних фондів.

Під час аналізу потрібно ретельно вивчити об'єкти, обсяги робіт на яких зменшені, з'ясувати причини такої ситуації. Необхідно мати на увазі,

що тимчасова консервація підприємств і об'єктів передбачається тоді, коли технічний рівень їх не відповідає сучасним вимогам або вони не можуть бути забезпечені фінансуванням згідно з нормами тривалості будівництва.

Аналізуючи незавершене будівництво, доцільно розглянути об'єкти, які фактично перебувають в експлуатації, але не оформлені актами введення в дію. Ці об'єкти продовжують вважатися незакінченими і рахуються у загальному обсязі незавершених капітальних інвестицій. Однією з основних причин такого стану може бути наявність значних недоробок, через які затримується оформлення введення об'єкта в дію. За результатами аналізу рекомендується дати пропозиції щодо усунення недоробок і оформлення актів про введення об'єктів в експлуатацію.

При дослідженні показників ефективності інвестицій часто вживається поняття «дисконтування». У «Економічній енциклопедії» міститься визначення поняття «дисконтування витрат»: «приведення майбутніх витрат до нинішнього періоду, встановлення сучасного еквівалента суми, яка виплачуватиметься в майбутньому» [23, с. 347]. Тобто завдяки дисконтуванню можна визначити теперішню вартість майбутніх витрат або доходів за інвестиційним проектом.

Формула розрахунку чистої приведеної вартості має наступний вигляд:

$$NPV = Invest + \sum CF(t) * \frac{1}{\left(1 + \frac{r}{100\%}\right)^t} \quad (2.2)$$

де NPV – чиста приведена вартість;

Invest – сума початкових інвестицій;

CF(t) – грошовий потік у період t;

t – період;

r – ставка дисконту.

Якщо отримане в результаті застосування формули (2.2) значення чистої приведеної вартості NPV більше нуля, то інвестиційний проект вважається ефективним і привабливим для фінансування. Якщо розраховане значення показника NPV менше нуля, то проект відхиляється, оскільки

інвесторам не вигідно вкладати кошти в даний проект, тому що подібне вкладення не окупиться і принесе інвестору лише збитки. У випадку, коли розмір чистої приведеної вартості дорівнює нулю, можна впевнено говорити про те, що в результаті реалізації даного проекту інвестор за рахунок надходжень від реалізації проекту зможе тільки покрити зазначені збитки (повернути вкладені у проект початкові інвестиції).

Перевагою у визначенні показника чистої приведеної вартості NPV є те, що даний показник вимірюється у грошових одиницях і конкретно та зрозуміло показує потенційному інвестору майбутні отримувані ним грошові доходи. Також сильною стороною є те, що загальну чисту приведену вартість великого проекту можна легко визначити шляхом підсумовування значень чистої приведеної вартості NPV усіх окремих його складових підпроектів.

Недосконалість показника чистої приведеної вартості при визначенні ефективності проекту полягає в тому, що для його розрахунку необхідні досить точні прогностичні значення грошових потоків, чого на практиці досягнути складно, зважаючи на постійну мінливість навколишнього середовища. Окрім того, при здійсненні розрахунку чистої приведеної вартості NPV використовується показник ставки дисконту, причому її розмір у розрахунках залишається незмінним, хоча на практиці цілком можливим є її постійне коливання [92, с. 43-44].

Тісний зв'язок з показником чистої приведеної вартості має індекс прибутковості PI (Profitability Index). Індекс прибутковості PI розраховується шляхом визначення відношення дисконтованих грошових потоків по проекту до суми початкових інвестицій у даний проект. Останнє можна зобразити у вигляді наступної формули:

$$PI = \frac{CFd}{Invest} \quad (3.6)$$

де PI – індекс прибутковості;

CFd – дисконтований грошовий потік.

Вище зазначалося існування певного зв'язку між показником чистої

приведеної вартості NPV і показником індексу прибутковості PI. Цей зв'язок проявляється у наступному: якщо чиста приведена вартість проекту NPV має додатне значення, то значення індексу прибутковості PI більше одиниці й у такому разі проект можна визнати ефективним та привабливим для вкладення в нього коштів. І навпаки, коли чиста приведена вартість NPV є від'ємною за своїм значенням, то індекс прибутковості PI буде меншим за одиницю, а сам проект можна назвати неефективним з економічної точки зору, тобто таким, що не зможе забезпечити інвестору ні отримання доходу, ні навіть покриття зазначених за проектом витрат (вкладених інвестицій).

Подібно до показника Net Present Value (NPV) кілька українських відповідників має показник Internal Rate of Return (IRR), а саме: внутрішня норма рентабельності, внутрішня ставка доходу, внутрішня норма прибутковості [33, с. 11].

Внутрішня норма рентабельності IRR – це ставка дисконтування, при якій значення показника чистої приведеної вартості NPV дорівнює нулю. Визначення показника внутрішньої норми рентабельності IRR передбачає пошук такої дисконтної ставки, за якої дисконтовані грошові потоки за проектом дорівнюють сумі початкових інвестицій. У порівняно зручному і нескладному для сприйняття й запам'ятовування вигляді формулу розрахунку внутрішньої норми рентабельності IRR можна представити наступним чином:

$$IRR = r_1 + \frac{NPV(r_1)}{NPV(r_1) - NPV(r_2)} * (r_2 - r_1) \quad (2.3)$$

де IRR – внутрішня норма рентабельності;

r_1 – ставка дисконтування, за якої показник $NPV > 0$;

r_2 – ставка дисконтування, за якої показник $NPV < 0$;

$NPV(r_1)$ – значення показника NPV за ставки дисконтування r_1 ;

$NPV(r_2)$ – значення показника NPV за ставки дисконтування r_2 .

Причому для розрахунку показника внутрішньої норми рентабельності значення ставок дисконту r_1 і r_2 слід підбирати таким чином, щоб визначені

за їх допомогою показники чистої приведеної вартості NPV (r_1) і NPV (r_2) мали по можливості найменші відповідно додатні та від'ємні значення (найближчі до нуля значення).

У інвестиційний проект доцільно вкладати капітальні інвестиції за умови, що розраховане для нього значення внутрішньої норми рентабельності IRR є більшим за задану ставку дисконту, або хоча б дорівнює її розміру.

Якщо ж мова йде про два проекти, то вибір доречно буде зробити на користь того проекту, для якого величина визначеної внутрішньої норми рентабельності IRR є більшою [86, с. 406].

Отже, норму ефективності капітальних інвестицій доцільно визначати як ефективність капітальних інвестицій або заміщення продукції, яка створює накопичувану за весь період експлуатації об'єкта суму чистого прибутку, зведеного з урахуванням запізнення до початкового часу, плюс зведена величина ліквідаційної вартості вкладення, яка дорівнює початковій вартості інвестицій (капітальних вкладень).

Таким чином, ефективність капітальних інвестицій залежить від того, наскільки прибутковим для інвестування вважається інвестиційний об'єкт чи проект. Важливим для виявлення ефективності капітальних інвестицій є проведення проектного аналізу, що включає оцінку технічних, економічних, фінансових, комерційних, екологічних, організаційних, бюджетних та соціальних результатів і впливів проекту.

Висновки до розділу 2

1. У ТОВ «Сахара» динаміка показує незмінну тенденцію щодо складу і суми незавершених капітальні інвестиції, яка у вартісному виразі дорівнює 21 тис. грн. Попри незмінну динаміку валових інвестицій ТОВ «Сахара», необхідним етапом аналізу капітальних інвестицій є визначення чистих інвестицій, адже динаміка показника чистих інвестицій відображає характер економічного розвитку організації на певному етапі.

2. Аналіз чистих капітальних інвестицій показав, що дане підприємство, хоч і нарощує вкладення в основний капітал (майно), однак амортизаційні відрахування значно перевищують темпи надходження капітальних інвестицій в основні засоби, інші необоротні матеріальні і нематеріальні активи, тобто обладнання, машини і техніка є морально і фізично застарілими, приблизно наполовину відамортизованими, а нових виробничо-господарських засобів придбавається недостатньо, щоб замінити старі. Тобто, можна констатувати неспроможність ТОВ «Сахара» забезпечити процес відновлення необоротних активів за рахунок капіталовкладень в нове будівництво, реконструкцію, розширення, а також придбання відповідної техніки і обладнання.

3. Аналіз капітальних інвестицій показує, що за період 2018 р. капітальні інвестиції, які пов'язані з придбанням необоротних активів, зросли на 391 тис. грн. (8 794-8 403). Дані досліджуваного підприємства показують, що капітальні інвестиції на підприємстві за аналізований період дещо зменшились. Так, обсяг інвестиційних вкладень зменшився на -7 тис. грн. Крім того, капітальні інвестиції в основні засоби займають основну питому вагу в структурі інвестиційних вкладень підприємства – 92 % на кінець періоду. Така динаміка оцінюється негативно, оскільки це пов'язується насамперед з обмеженням розширення виробничої діяльності.

4. Порівняння обсягів та структури вкладень в різні форми інвестування свідчить, що пріоритетним напрямом для підприємства залишаються капітальні (реальні) інвестиції. Аналіз структури капітальних інвестицій показує, що найбільшу питому вагу в структурі реальних інвестицій займають витрати на придбання основних засобів та незавершені капітальні інвестиції.

ВИСНОВКИ

1. Ретроспективний аналіз інвестиційних теорій показує історію становлення економічного змісту поняття «інвестиції», яке базується на таких протилежних принципових позиціях: 1) інвестиція – це вкладення, що призводить до економічного зростання (збільшення ВВП); 2) інвестиція – це нова функція, яка виникає з виробничої функції в результаті акумулювання частини прибутку для фінансування нових інвестиційних проектів та програм (перерозподіл та відтворення). На нашу думку, держава повинна бути регулятором інвестиційного розвитку в пріоритетних галузях національної економіки, але одночасно й інвестором для обраних галузей і суб'єктом регулювання відтворювальних процесів (надання інвестиційних пільг щодо оподаткування та джерел фінансування).

2. Існуюче нормативно-правове трактування поняття «капітальні інвестиції» не надає чіткого розуміння їх сутності. Тому пропонуємо наступне визначення: капітальні інвестиції – це внутрішні вкладення економічних ресурсів, що відображають усі види майнових, фінансових та інтелектуальних цінностей, в основний капітал підприємства з метою нарощення і отримання в довгостроковому періоді прибутку або інших економічних та/або соціальних вигод. До капітальних інвестицій відноситься капітальне будівництво, придбання (створення) необоротних активів, капітальні витрати на поліпшення, в тому числі земель.

3. Згідно з П(С)БО 7 у переліку статей, які формують первісну вартість об'єкта основних засобів, є лише одна стаття, яка пов'язана з перенесенням капітальних витрат, пов'язаних з будівництвом об'єкта – це «суми, що сплачують постачальникам активів та підрядникам за виконання будівельно-монтажних робіт (без непрямих податків)». Тобто, нормативна база регулює суми віднесення у вартість об'єкта основних засобів капітальних витрат, пов'язаних з капітальним будівництвом підрядними організаціями, однак не має в переліку статей витрат, які пов'язані з капітальним будівництвом господарським способом. Відтак, доцільно доповнити статті первісної

вартості пунктом: «сума виробничої собівартості будівельно-монтажних робіт». Це сума витрат, які пов'язані з із введенням в дію основних засобів, збудованих господарським способом.

4. Важливо організувати аналітичний облік капітальних інвестицій, щоб облік капітальних витрат вести з виокремленням: 1) – витрат, які пов'язані з придбанням необоротних матеріальних та нематеріальних активів (відповідно рахунки третього порядку 152.1, 153.1, 154.1 з аналітичними даними за кожним об'єктом); 2) – витрат, які пов'язані з створення об'єктів основних засобів, ІНМА та нематеріальних активів (відповідно рахунки третього порядку 152.2, 153.2, 154.2 з аналітичними даними за кожним об'єктом); 3) – використаних (списаних) коштів цільового фінансування з метою їх капіталізації на вартість кожного окремого об'єкту (відповідно рахунки третього порядку 152.3, 153.3, 154.3 з аналітичними даними за кожним об'єктом); 4) – витрат, які пов'язані з доведенням до стану використання об'єктів основних засобів, ІНМА та нематеріальних активів, які надані на умовах безоплатної фінансової допомоги чи безоплатної передачі (відповідно рахунки третього порядку 152.4, 153.4, 154.4 з аналітичними даними за кожним об'єктом). Такий порядок покращить методику обліку капітальних інвестицій за їх напрямками і сферою застосування, дасть змогу аналізувати ці витрати за певний звітний період.

5. В національних стандартах немає пояснення поняття «економічної вигоди, яка призведе в майбутньому до збільшення терміну використання об'єкта необоротних активів». Тому підприємству необхідно самостійно приймати рішення щодо віднесення капітальних витрат на поліпшення на первісну вартість об'єкта або ж списувати на поточні витрати звітного періоду.

6. У ТОВ «Сахара» динаміка показує незмінну тенденцію щодо складу і суми незавершених капітальні інвестиції, яка у вартісному виразі дорівнює 21 тис. грн. Попри незмінну динаміку валових інвестицій ТОВ «Сахара», необхідним етапом аналізу капітальних інвестицій є визначення чистих

інвестицій, адже динаміка показника чистих інвестицій відображає характер економічного розвитку організації на певному етапі.

7. Аналіз чистих капітальних інвестицій показав, що дане підприємство, хоч і нарощує вкладення в основний капітал (майно), однак амортизаційні відрахування значно перевищують темпи надходження капітальних інвестицій в основні засоби, інші необоротні матеріальні і нематеріальні активи, тобто обладнання, машини і техніка є морально і фізично застарілими, приблизно наполовину відамортизованими, а нових виробничо-господарських засобів придбавається недостатньо, щоб замінити старі. Тобто, можна констатувати неспроможність ТОВ «Сахара» забезпечити процес відновлення необоротних активів за рахунок капіталовкладень в нове будівництво, реконструкцію, розширення, а також придбання відповідної техніки і обладнання.

8. Аналіз капітальних інвестицій показує, що за період 2018 р. капітальні інвестиції, які пов'язані з придбанням необоротних активів, зросли на 391 тис. грн. (8 794-8 403). Дані досліджуваного підприємства показують, що капітальні інвестиції на підприємстві за аналізований період дещо зменшились. Так, обсяг інвестиційних вкладень зменшився на -7 тис. грн. Крім того, капітальні інвестиції в основні засоби займають основну питому вагу в структурі інвестиційних вкладень підприємства – 92 % на кінець періоду. Така динаміка оцінюється негативно, оскільки це пов'язується насамперед з обмеженням розширення виробничої діяльності.

9. Порівняння обсягів та структури вкладень в різні форми інвестування свідчить, що пріоритетним напрямом для підприємства залишаються капітальні (реальні) інвестиції. Аналіз структури капітальних інвестицій показує, що найбільшу питому вагу в структурі реальних інвестицій займають витрати на придбання основних засобів та незавершені капітальні інвестиції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алиев Б. Х. Налоговое стимулирование инвестиционной деятельности компаний в развитых странах. *Финансы и кредит*. 2016. № 4. С. 36-43.
2. Анализ и разработка инвестиционных проектов : учебное пособие / В. П.Савчук, С. И Прилипко, Е. Г. Величко. – К. : Абсолют-В, Эльга, 1999. – 304 с.
3. Баліцька В. В. Інвестиції суб'єктів господарювання України: необхідність структурних змін. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2017. № 11. С. 107-111.
4. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент : учеб. курс / Бланк И. А. – К. : Эльга-Н, Ника-Центр, 2001. 448 с.
5. Боднар В. С. Підходи щодо визначення економічної сутності терміна «інвестиції» *Економіка. Фінанси. Право*. 2013. № 12. С. 25-27.
6. Борисюк О. С. Нормативне регулювання оцінки необоротних активів: бухгалтерський та податковий аспекти *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 20. С. 66-69.
7. Бузова И. А. Коммерческая оценка инвестиций : учеб./ Бузова И. А., Маховикова Г. А., Терехова В. В.; под ред. В. Е. Есипова. – СПб. : Питер, 2004. 432 с.
8. Бухгалтерський облік [Текст] : підручник / Я. Д. Крупка, З. В. Задорожний, Н. В. Гудзь [та ін.]. – Тернопіль : ТНЕУ, 2018. – 460 с.
9. Бухгалтерський облік: навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / Л. Г. Ловінська, Л. В. Жилкіна, О. М. Голенко та ін. К.: КНЕУ, 2002. – 370 с.
10. Быкова О. Методы оценки инвестиционного потенциала и интегральной оценки экономической привлекательности территорий и комплексов *Риск: Ресурсы, Информация, Снабжение, Конкуренция*. – 2019. – январь-март (№1). – С. 99-101.
11. Быкова О. Методы финансирования инвестиций *Финансовый менеджер*. 2017. №10. С.50-61.

- 12.Воронкова О. М. Вплив податків на економічну та інвестиційну діяльність в Україні Формування ринкових відносин в Україні. 2016. № 3. С. 18-23.
- 13.Гитман Л. Дж., Джонк М. Д. Основы инвестирования / Гитман Л. Дж., Джонк М. Д. ; пер. с англ. – М. : Дело, 1999. – 1008 с.
- 14.Голов С. Ф. Бухгалтерський облік та фінансова звітність за міжнародними стандартами : практ. посіб. / С. Ф. Голов, В. М. Костюченко. К. : Лібра, 2004. 880 с.
- 15.Грабова Н. М., Кривонос Ю. Г. Облік основних господарських операцій в бухгалтерських проводках: навч. посібник – 3-тє вид., допов. / Н. М. Грабова, Ю. Г. Кривонос. К.: А.С.К., 2002. 416 с.
- 16.Граковський Ю. Витрати на поліпшення об'єктів основних засобів *Вісник податкової служби України*. 2016. липень (№86). - С. 13-18.
- 17.Гриценко Л. Л. Розвиток інвестиційної політики на засадах взаємодії держави та бізнесу: методологія і практика : дисер. д.е.н. – Суми, 2014. 506 с.
- 18.Двоєзерська В. С. Удосконалення методики оцінювання ефективності інвестиційної діяльності *Держава та регіони*. 2012. № 5. С. 65-69.
- 19.Деньга С. Облік інвестицій *Бухгалтерський облік і аудит*. – 2014. – № 12. – С. 3-16.
- 20.Державний комітет статистики України — [URL://www.ukrstat.gov.ua](http://www.ukrstat.gov.ua).
- 21.Диба М. І. Генезис інвестиційних теорій / М. І. Диба, Є. А. Поліщук, А. В. Мироненко *Економіка АПК*. 2011. № 12. С. 123-127.
- 22.Доценко О. В. Удосконалення обліку капітального ремонту основних засобів *Актуальні проблеми економіки*. 2010. №8. С. 270-276.
- 23.Доценко О. В. Про поняття та склад капітальних інвестицій *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2012. № 23. С. 67-71.
- 24.Економічна енциклопедія: Енциклопедія – у 3 т. / Відпов. ред. С. В. Мочерний та ін. К. : Академія, 2000. Т. 1. 864 с.
- 25.Загальні умови укладення та виконання договорів підряду в капітальному будівництві – Постанова Кабінету Міністрів України

- № 669 від 1.08.2005 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
- 26.Задорожний З. В. Внутрішньогосподарський облік у будівництві: Монографія / З.В. Задорожний. – Тернопіль: Економічна думка, 2006. 336 с.
- 27.Задорожний З.В. Облік в підгалузях будівництва: навч. посіб. / Задорожний З.В., Омецінська І.Я, Давидович І.Є. – Тернопіль: СМП «ТАЙП», 2012. – 114 с.
- 28.Задорожний, З. В. Управлінський облік [Текст] : навч. посіб. / З. В. Задорожний, І. Є. Давидович, І. Я. Омецінська. – Київ : ХАЙТЕК ПРЕС, 2010. – 280 с.
- 29.Крупка, Я. Д. Бухгалтерський облік в будівництві [Текст] : навч. посіб. / Я. Д. Крупка, З. В. Задорожний, Р. О. Мельник. – Тернопіль : ПП«Принтер-інформ», 2004. – 514 с.
- 30.Задорожний, З. В. Облік інших витрат і доходів звичайної діяльності [Текст] / З. В. Задорожний // Бухгалтерський облік і аудит. – 2001. – № 6. – С. 20-23.
- 31.Зелль А. Бизнес-план : Инвестиции и финансирование, планирование и оценка проектов : учеб. пособ. / А. Зелль; пер. с нем. М. : Издательство «Ось-89», 2007. 240 с.
- 32.Іванова М. О. Деякі аспекти інвестицій як економічної категорії та їх класифікації *Інноваційна економіка*. 2016. № 5. С. 256-260.
- 33.Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій – Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.99 р. № 291 URL: http://zakon.nau.ua/doc/?doc_id.
- 34.Інструкція щодо складання форм державних статистичних спостережень № 2-інвестиції «Звіт про капітальні інвестиції» та № 1 «Звіт про інвестиції в основний капітал (капітальні вкладення)» – Наказ Державного комітету статистики України № 476 від 9.10.2006 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1133-06>.
- 35.Історія економічних учень: підручник: у 2ч. – Ч.1 / За ред. В.Д.

- Базилевича. – 2-ге вид., випр. К.: Знання, 2005. 567 с.
36. Казак О. О. Сутність та класифікаційні ознаки інвестиційної діяльності підприємств *Формування ринкових відносин в Україні*. 2014. № 1. С. 52-55.
 37. Каленюк І. С. Сутність і показники ефективності проекту / І. С. Каленюк, Н. І. Холявко *Збірник наук. праць Науковий вісник ЧДІЕУ*. – 2016. № 3 (4). С. 4-13.
 38. Канцуров О. Облік документації з типового проектування та проектно-кошторисної документації *Головбух*. 2015. № 6 (16 лютого). С. 6-9.
 39. Караван С. І. Інвестиції: теоретичний аспект *Інноваційна економіка*. – 2018. № 10. С. 245-249.
 40. Китайчук Т. Г. Проблеми оцінки основних засобів в бухгалтерському обліку *Економічні науки*. Серія «Облік і фінанси». 2012. Вип. 9 (33). Ч. 2.– С. 53-56.
 41. Кірейцев Г. Г. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / Г. Г. Кірейцев. – Житомир : ЖІТІ, 2001. – 440 с.
 42. Косова Т. Д. Концепції інвестицій в історії економічної думки URL: http://www.rusnauka.com/PNR_2006/Economics/4_kosova.doc.htm.
 43. Крупка Я. Д. Облік інвестицій: Монографія / Я. Д. Крупка. Тернопіль: Економічна думка, 2001. 302 с.
 44. Кузьменко В. П. Инновационная теория циклического экономического развития Йозефа Шумпетера и “общая теория занятости, процента и денег” Джона Кейнса / Кузьменко В. П. URL: http://iee.org.ua/files/conf/conf_article8.pdf.
 45. Кухта П. Трактуювання поняття «інвестиції»: класичний і сучасний підходи *Вісник КНУ ім. Т. Шевченка*. 2011. № 121-122. С. 29-33.
 46. Лемішко О. О. Капітальні інвестиції в Україні: стан та проблеми їх фінансування *Формування ринкових відносин в Україні*. 2014. № 4.– С. 55-61.
 47. Лень В. С. Бухгалтерський облік в Україні: основи та практика : навч. посібник / В. С. Лень, В. В. Гливенко. К.: Центр навчальної літератури,

2006. – 556 с.
- 48.Лисак В. Ю. Економічна сутність інвестицій: становлення і розвиток *Інвестиції : практика та досвід*. 2016. № 8. С. 7-8.
- 49.Лисенко Н. Актуальні питання обліку капітальних інвестицій підприємствами *Бухгалтерський облік і аудит*. 2013. № 6. С. 24-33.
- 50.Лисенкова Н. В. Економічна сутність інвестицій *Вісник ХДАК*. Вип. 44. 2015. С. 73-81.
- 51.Литвин Б. М. Економіко-аналітична діяльність організації: підручник / Б. М. Литвин. Тернопіль: Економічна думка, 2008. – 496 с.
- 52.Маренич Т. Г. Бухгалтерський облік в агроформуваннях: підручник – 2-ге вид., доп. і перероб. / За ред. В. Я. Амбросова. К.: ВД «Професіонал», 2005. 896 с.
- 53.Маркс К. Капитал. Критика политической экономии. [Т.І, кн.І. Процесс производства капитала] / К. Маркс. М.: Политиздат, 1978. – 891с.
- 54.Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів – Наказом Міністерства фінансів України № 561 від 30.09.2003 р. . URL: <http://pro-u4ot.info/index.php?section=browse&CatID=63&ArtID=415>.
- 55.Методичні рекомендації з формування собівартості будівельно-монтажних робіт Наказ Міністерства регіонального розвитку та будівництва України № 573 від 31.12.2010 р. URL: <http://minregion.gov.ua>.
- 56.Микитюк П. П. Аналіз впливу інвестицій та інновацій на ефективність господарської діяльності підприємства: Монографія / П. П. Микитюк. – Тернопіль: Економічна думка, 2007.– 296 с.
- 57.Милль Дж. С. Основы политической экономии: [пер. с англ.] М. : Прогресс, 1980.– 496 с.
- 58.Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби» Стандарт, Міжнародний документ від 01.01.2012 р. URL: http://www.minfin.gov.ua/document/9242/МСБО_16.pdf.
- 59.Міжнародний стандарт фінансової звітності 11 «Будівельні контракти»

- Стандарт, Міжнародний документ від 01.01.2012 р. URL: <http://www.minfin.gov.ua>.
60. Міжнародні стандарти фінансової звітності (IFRS)
URL: http://minfin.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=92410.
61. Момот Т. В. Експертний висновок та результати проекту «Розвиток будівельного обліку в Україні» / Т. В. Момот, І. Г. Чалий, Р. Б. Хорольський *Матеріали Проекту Фонду ITM «Розвиток будівельного обліку в Україні»*. 2006 р. 36 с.
62. Наринский А. С. Калькулирование себестоимости продукции в строительстве / А. С. Наринский. – М.: Финансы и статистика, 1988. – 191 с.
63. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» – Наказ Міністерства фінансів України № 73 від 07.02.2013 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
64. Нашкерська Г. В. Методологія і практика оцінювання у фінансовому обліку: Монографія / Г. В. Нашкерська. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2009. 426 с.
65. Николаев В. П. Информационное и нормативно-методическое обеспечение анализа жизненного цикла капитальных инвестиций *Формування ринкових відносин в Україні*. 2011. № 9. С. 88-93.
66. Облік інвестиційно-інноваційної діяльності : навч. посіб. / Я.Д. Крупка, С.В. Питель, І.В. Мельничук. Тернопіль, ТНЕУ, 2011. 224 с.
67. Особливості договору підряду на капітальне виробництво *Юридична Україна*. 2018. № 2. С. 43-47.
68. Остапчук Т. П. Облік і контроль капітальних інвестицій: теорія і практика здійснення [Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук] – Тернопіль: ТАНГ, 2004. – 20 с.
69. Охрамович О. Р. Консервація та розконсервація об'єктів будівництва: організація первинного обліку *Актуальні проблеми економіки*. 2014. № 5. С. 470-477.
70. Павлюк І. М. Бухгалтерський облік основних засобів та інших

- необоротних матеріальних і нематеріальних активів: навч. посібник – 2-ге вид., уточн. і доп. / І. М. Павлюк. К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 159 с.
71. Пересада А. А. Управління інвестиційним процесом : навч. посіб. / А. А. Пересада. — К. : Лібра, 2002. — 472 с.
72. Петрик О. Облік, аналіз, і аудит капітальних інвестицій відповідно до міжнародних і національних стандартів *Бухгалтерський облік і аудит*. – 2014. – № 9. – С. 24-34.
73. Петухова О. М. Інвестування : навч. посіб. / О. М. Петухова. К. : ЦУЛ, 2014. 336 с.
74. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій – Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.99 р. № 291 URL: http://zakon.nau.ua/doc/?doc_id.
75. Податковий кодекс України – Кодекс України (зі змінами) від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=2755-17>.
76. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» – Наказ Міністерства фінансів України № 92 від 27.04.2000 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>.
77. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи» – Наказ Міністерства фінансів України № 242 від 18.10.1999 р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/>.
78. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 18 «Будівельні контракти» – Наказ Міністерства фінансів України № 237 від 28.04.2001 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
79. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19 «Об'єднання підприємств» – Наказ Міністерства фінансів України № 163 від 07.07.1999 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0499-99>.
80. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність» – Наказ Міністерства фінансів України № 617 від 17.11.2003 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>.

81. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку 31 «Фінансові витрати» – Наказ Міністерства фінансів України № 415 від 28.04.2006 URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/>.
82. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні – Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV [URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>].
83. Про затвердження типових форм первинних облікових документів у будівництві Наказ Міністерства регіонального розвитку та будівництва України № 453/553 від 04.12.2009 р. URL: <http://minregion.gov.ua>.
84. Про інвестиційну діяльність в Україні – Закон України (із змінами) № 1560-XII від 18.09.1991р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.
85. Про прийняття національного стандарту ДСТУ Б Д.1.1-1:2013 Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України № 293 від 05.07.2013 р. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/FIN88353.html.
86. Про регулювання містобудівної діяльності – Закон України від 17.02.2011 р. № 3038VI URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
87. Радевич Т. В. Нормативно-правове регулювання сутності капітальних інвестицій *Інвестиції : практика та досвід*. 2016. № 23. С. 64-68.
88. Рудейчук С. Сутність поняття інвестицій та їх класифікація: обліково-економічні аспекти *Економічний аналіз*. 2013. Вип. 12, ч. 2. С. 151-154.
89. Свідерській Є. І. Бухгалтерський облік у галузях економіки : навч. посіб. / Є. І. Свідерській. К.: КНЕУ, 2005. 233 с.
90. Серединська В. М. Економічний аналіз : навч. посіб. 2-ге вид., переробл. і доповн. / В. М. Серединська. Тернопіль : Астон, 2010. 592 с.
91. Сич Є. М. Класифікація інвестицій як система субпідрядних понять довгострокового вкладення капіталу / Є.М. Сич, В. П. Ільчук, О. Є. Сич та ін. *Фінанси України*. – 2017. – № 7. – С. 22–28.
92. Скорнякова Ю. Б. Окремі аспекти класифікації інвестицій / Ю. Б. Скорнякова URL: http://web.znu.edu.ua/herald/issues/2009/econom_2009_1/196-201.pdf.

- 93.Справжній бух облік /Н. Білова, А. Бобро, Д. Винокуров та ін. – 3-тє вид., перероб. і доп. Х. : Фактор, 2008. 1264 с.
94. Стефінін М. Д. Оцінка економічної ефективності *Інноваційна економіка*. 2014. № 3. С.203-209.
- 95.Сук Л. К. Облік капітальних інвестицій *Бухгалтерія в сільському господарстві*. 2003. № 19. С. 2-9.
- 96.Тарасюк Г. М. Управління проектами: навч. посібник – 2-е вид. / Г. М. Тарасюк. К. : Каравела, 2006. 319 с.
- 97.Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність:підручник – 2-ге вид., доп. і перероб. К.: Алерта, 2007. 954 с.
98. Товмасян В. Р. Економічна сутність інвестиційного забезпечення та його роль у розвитку підприємств *Інвестиції : практика та досвід*. 2015. № 2. С. 60-63.
99. Тягунська Т. Д. Класифікація інвестицій *Формування ринкових відносин в Україні*. 2014. № 29. С.37-41.
100. Удалих О. О. Управління інвестиційною діяльністю промислового підприємства : навч. посіб. / О. О. Удалих. К. : ЦУЛ, 2006. 292 с.
101. Федоренко В. Г. Інвестиційний менеджмент : навч. посіб. – 2-ге вид.; доп. / В. Г. Федоренко. К. : МАУП, 2001. 280 с.
102. Хоменко М. М. Особливості обліку об'єктів будівництва в Україні / М. М. Хоменко, Н. В. Черевик, О. В. Нестеренко *Вісник КрНУ ім. М. Островського*. Вип. 6 (89). Ч. 2. С. 106-110.
103. Хомин П. Я., Журавель Г. П. Парадигма й контрверзи бухгалтерського обліку та звітності (спроба консеквентного аналізу): Монографія / П. Я. Хомин, Г. П. Журавель. Тернопіль: Економічна думка, 2007. 299 с.
104. Цогла О. О. Капітальне будівництво як метод матеріально-технічної реалізації диверсифікації діяльності підприємства *Актуальні проблеми економіки*. 2017. № 8. С. 226-230.
105. Чалий І. Будівельний облік для профі: секрети майстерності. Харків: Фактор, 2006. 424 с.
106. Шамота Г. М. Податкове регулювання інвестиційної діяльності

- Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2013. Вип. 115, ч. 1. С. 108-115.
107. Шира Т. Методологія бухгалтерського обліку в системі оцінки та порівняння інноваційно-технологічного потенціалу господарюючих суб'єктів *Формування ринкової економіки в Україні: Науковий збірник науково-практичної конференції «Обліково-аналітичні системи суб'єктів господарської діяльності в Україні»*. Львів, 2005. спецвипуск 15 (частина 2) С.726-734.
108. Шумпетер Й.А. Капіталізм, соціалізм и демократія: пер. с англ. М.: Економіка, 1995.– 540 с.
109. Яременко О. Л. Економічна сутність інвестицій та основні поняття інвестиційної діяльності *Економіка промисловості*. – № 1-2 (57-58). – 2012. С. 79-85.